

tv-15 naš TOVARIS

Št. 34
29. avgusta 1985
Leto XXIII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Letošnja družbenopolitična jesen

Prihodnje leto bodo kongresi in volitve. Vsi si močno želimo, da bi z njimi prišle vsebinske izboljšave glede gospodarjenja in družbenih dejavnosti ter hitrejši napredek celotne naše družbe.

Te želje pa bomo lahko uresničili samo, če se bomo že v letošnji jeseni kar najbolj zavzeto in kritično-ustvarjalno vključili v priprave. Kongresi naših družbenopolitičnih organizacij lahko odprejo perspektivo in sprejmejo pomembne odločitve samo pod pogojem, da bodo usmeritve in predlogi odločitev dobro pripravljene in stvarno utemeljene. Volitve na vseh ravneh lahko zagotovijo kvalitetno kadrovsko zasedbo samo s pravočasnim temeljitim demokratičnim evidentiranjem in kandidiranjem. Če želimo vse to doseči, potem bi družbenopolitična dejavnost v letošnji jeseni morala biti zelo razgibana, živahna, vsestranska in odgovorna. Pri tem ima vsaka naša družbenopolitična organizacija zelo pomembne naloge. Uspešno jih bo lahko uresničevala samo, če bo zagotovila aktivno udeležbo svojega članstva.

V pripravah na kongrese zveze komunistov sta bila že objavljena dva pomembna dokumenta: osnutek poročila o delu centralnega komiteja ZK Slovenije in izhodišča za 13. kongres Zveze komunistov Jugoslavije. V kratkem bodo izdelane tudi zasnove resolucij, ki naj bi bile sprejete na kongresu ZK Slovenije. O vseh teh dokumentih bodo potekale široke razprave v organizacijah ZK kakor tudi v vseh naših družbenopolitičnih organizacijah in najširši javnosti. Vsebinski pomen teh razprav je zlasti dvojen: prvič, prispevati k vsebinskemu oblikovanju ustreznih usmeritev kongresov in sprejemu dobrih odločitev ter drugič, zagotoviti ob teh razpravah večjo učinkovitost vseh naših organizacij v sedanjih dejavnosti, torej pri reševanju konkretnih problemov.

Očitno je, da smisel razprav ni v formalnem zboljševanju besedila predloženih dokumentov. Razprave naj bi pokazale, da se strinjamo s predloženimi usmeritvami, oziroma če se ne, kakšne naj bi bile. In ko bomo prek širokih demokratičnih razprav dobili soglasje o osnovnih usmeritvah, se bomo morali hkrati dogovarjati o tem, kako in na kakšen način jih bomo v praksi tudi izvajali.

Že dalj časa ugotavljamo razmeroma nizko produktivnost in zastoj v razvoju socialističnih samoupravnih produkcijskih odnosov. Ob kritičnih ugotovitvah moramo kočno preiti in konkretno ukrepanje. Očitno je, da moramo v našem ekonomskem in političnem sistemu izvršiti določene izboljšave. Te naj bi izhajale iz doslednega spoštovanja ekonomskih zakonitosti ter položaja delavca kot samoupravljalca. To pomeni v osnovi dvoje. Prvič, zagotoviti večja pooblastila in odgovornost direktorjev ter poslovnih struktur za vodenje delovnih organizacij, za zagotavljanje učinkovite proizvodnje ter za prodornejšo poslovno politiko. In drugič, zagotoviti dejanski socialistični samoupravni produkcijski odnos, v katerem bo delavec njegov nosilec. To sta dva medsebojno neločljivo povezana vidika večje družbene produktivnosti, učinkovitejšega gospodar-

jenja in nedalnje razvoja socialističnih samoupravnih odnosov. Da bi to konkretno dosegli, moramo med drugim odstraniti vse, kar organe samoupravljanja obremenjuje s formalizmi in pod oznako »samoupravljanja« zamegljuje odgovornosti poslovnih struktur in strokovnjakov.

Čeprav še vedno nismo zaježili inflacije in divjanja cen, lahko vendarle ugotovimo, da je v zadnjem času prevladalo močnejše spoznanje o nujnosti spoštovanja ekonomsko-tržnih zakonitosti. Od prejšnje močno navzoče miselnosti o socializaciji kritja izgub je vendarle končno prevladalo spoznanje, da je vse odvisno od dela in poslovnih uspehov. Način administrativnega urejanja ekonomskih problemov, ki se je na dolgo stezo pokazal kot pov-

Jože Smole

sem neučinkovit, se je moral umikati ekonomsko-tržnemu razvoju. Na tej usmeritvi moramo vztrajati, čeprav nas pestijo visoke cene in druge anomalije. Če bo zares delovalo tržišče in z njim povezane ekonomske zakonitosti, potem se bodo cene ob povečanju proizvodnje, družbene produktivnosti in učinkovitejšem gospodarjenju morale postopno umirjati in zmanjševati. Samo po ekonomski poti lahko tudi zapiramo inflacijo in jo zmanjšamo v razumne okvire.

Seveda, realno gledano, v letošnji jeseni ne moremo pričakovati bistvenega zmanjšanja cen (razen nekaterih izdelkov). Že samo ponovno povečanje cen nafte in naftnih derivatov bo imelo verjetno reakcijo povečanja cen veliko izdelkov in storitev. Med drugim bo avtobusni promet (mestni, primestni in na dolgih progah) zahteval nove tarife. Tudi ogrevanje bo dražje. Prav tako mnoge komunalne storitve. Vse te in druge podražitve bodo prizadele občane, v posebej težaven položaj pa postavile upokojene, delavce z nizkimi osebnimi dohodki in študente. Njihov materialni položaj bo potrebno takoj reševati s posebnimi ukrepi.

Osebnih dohodkov so se v zadnjem času nominalno precej povečali. V Ljubljani, na primer, povprečje osebnega dohodka že presega 50.000 dinarjev. Trend povečevanja osebnih dohodkov je v osnovi pozitiven. V tistih delovnih organizacijah, kjer so višji osebni dohodek zagotovili s povečanjem produktivnosti dela, je ne samo absolutno upravičen, ampak tudi dokaz pravilne usme-

ritve. Ustrezna materialna stimulacija je bistven faktor boljšega gospodarjenja, večje produktivnosti in razvoja socialističnih samoupravnih produkcijskih odnosov. Pojavljajo se tudi večje razlike v osebnih dohodkih delavcev med posameznimi delovnimi organizacijami. Tam, kjer so te razlike rezultat dela in doseženega dohodka, so te razlike povsem razumljive in ekonomsko utemeljene. Tam pa, kjer je visoki osebni dohodek rezultat monopolnega položaja ali drugih okolnosti zunaj dela, to ni v redu, in bi bilo potrebno ukrepati. Prav tako bi morala družba odločno nastopiti tudi v tistih primerih, ko se osebni dohodki povečujejo kot nekakšna draginjska doklada, mimo in neodvisno od delovnih uspehov in zajedajo, na primer, amortizacijo.

Globalno povečanje osebnih dohodkov zaposlenih (in v večini gre za upravičeno povečevanje na osnovi delovnih uspehov in večjega dohodka) omogoča tudi več sredstev za skupno porabo. Na tej osnovi je povsem realna zahteva, da osebni dohodki delavcev v šolstvu, zdravstvu in drugih družbenih dejavnostih ne bi smeli zaostajati za povečevanjem osebnih dohodkov v gospodarstvu. Premiki v osebnih dohodkih v gospodarstvu omogočajo tudi hitrejšo revalorizacijo pokojnin in štipendij. Za te revalorizacije moramo biti še posebej tankočutni.

V naši družbi postajajo socialne razlike vse resnejši problem. Mnogoji se pojavijo bogatitve posameznikov mimo rezultatov dela. O tem pojavu že dolgo razpravljamo, toda žal ne najdemo ustreznih učinkovitih ukrepov. Te razlike, ki niso rezultat dela, delujejo zelo negativno. Poleg drugega povzročajo demoralizacijo pri precejšnjem delu občanov, še posebej pri borcih NOB, ker so ti pojavili v pravem nasprotju z ideali naše revolucije in razglašanimi stališči naše socialistične samoupravne družbe. Zato moramo temu pojavu posvetiti veliko pozornost predvsem z vidika njegovega omejevanja in postopnega odpravljanja. Eden pomembnih instrumentov je ustreznejša davčna politika, ki bi morala biti jasneje opredeljena in tudi učinkovitejša pri izvajanju. Jasna in učinkovita davčna politika bi morala stimulirati produktivno delo, hkrati pa ostro zjemati dohodek, ki je posledica monopolnega položaja in drugih ekonomsko neutemeljenih okoliščin.

Sedanja žgoča ekonomska problema kakor tudi obravnavanje vseh zaviralnih okoliščin glede boljšega gospodarjenja bodo predmet prihodnje seje centralnega komiteja ZK Slovenije, ki bo v središče postavila zahtevo oslajanja na lastne sile. Ta seja, če bo dobro pripravljena, bo lahko zelo pomembna. Dosedanji obiski v delovnih organizacijah so bili zelo spodbudni, saj se je v teh pogovorih izluščila cela vrsta bistvenih vprašanj, ki bi se jih CK ZKS moral lotiti na zelo kritično-ustvarjalni način.

Prepričan sem, da ni treba dokazovati, da so ustrezne kadrovske rešitve bistvenega pomena za učinkovitejšo gospodarjenje in uspešnejše delovanje celotne naše socialistične samoupravne družbe. Osnovno je, da jih tudi zagotovimo. Pravilna kadrovska politika bi morala na stežaj odpirati vrata mladim strokovnjakom.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Uspel letni pohod na Porezen

Minulo nedeljo je bil že tradicionalni letni spominski pohod na 1632 metrov visok Porezen. Udeležili so se ga mladina, taborniki, lovci, pripadniki JLA iz Bohinjske Bele, planinci in nekdanji udeleženci narodnoosvobodilnega boja. S pohodom, ki ga je organiziralo Planinsko društvo Cerkno v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami in odbori skupnosti borcev NOV 19. SNOUB Srečko Kosovel, Gorenjskega vojnega področja in inženirskega bataljona 31. divizije, je počaščen spomin na 40-letnico osvoboditve in 40-letnico preboja, boja in žrtv na Poreznu ter v vaseh pod njim.

Kakor vsa leta doslej je bila pri spomeniku na vrhu Porezna priložnostna slovesnost s kulturnim programom, ki so ga pripravili učenci OŠ iz Cerknega ter pevski zbor. Zbranim je spregovoril sekretar predsedstva OK ZKS Idrija Marjan Cerkvenik.

Vsako leto gre vse več pohodnikov na Porezen.

Po tridnevem pohodu s »triglavskimi smetarji« smo bili že po nekaj urah počitka na poti proti Škofji Loki, Železnikom, Petrovem brdu, od koder smo se po slabih dveh urah povzpeli na Porezen. Tu smo se srečali s starimi znanci. Ne moremo opustiti že dolgoletne tradicije, da se pohoda ne bi udeležili, pa čeprav je vreme le redkokdaj naklonjeno.

Planinci in izletniki, ki se povzpnejo na 1632 metrov visok vršac, bodo odslej deležni boljše ponudbe. Nekdanjo italijansko vojašnico so pred leti prenovili, tako da je za silo dajala začasno zavetišče planincem in izletnikom. Pozneje so ta dom na Poreznu poimenovali po narodnem heroju Andreju Žvanu-Boristu.

V soboto, ko smo se povzpeli na Porezen, smo bili deležni prijetnega presenečenja: na prvotni betonski zgradbi je dograjena lepa brunarica s prijetnimi sobami in 150 ležišči. Čeprav dela še niso povsem končana, manjkajo še urejene sanitarije in tuši z mlačno vodo, pa je v domu že možno bivanje za daljši čas, saj je oskrbovan s pijačo in jedačo od 15. junija do 15. septembra. Že sedaj premišljajo, da bi sezono podaljšali na poznejše mesece, saj je obiskovalcev vedno več.

»Računali smo, da bomo dom že sedaj uradno odprli. Toda dela so počasi napredovala, zaradi zelo slabega vremena in dolge zime. Kljub temu smo z doseženim zadovoljni. Stopetdeset novih ležišč ni malo, v skrajnem primeru pa spravimo pod streho še dodatnih 50 gostov. Naš cilj je, in upam, da ga bomo do prihodnje sezone tudi uresničili, da zamujeno čimprej nadomestimo z dobro gostinsko ponudbo in dobro oskrbo vseh, ki bodo želeli ostati na Poreznu dalj,« nam je v pogovoru med drugim dejal predsednik gradbenega odbora za obnovo doma pod Poreznom Pavle Makuc.

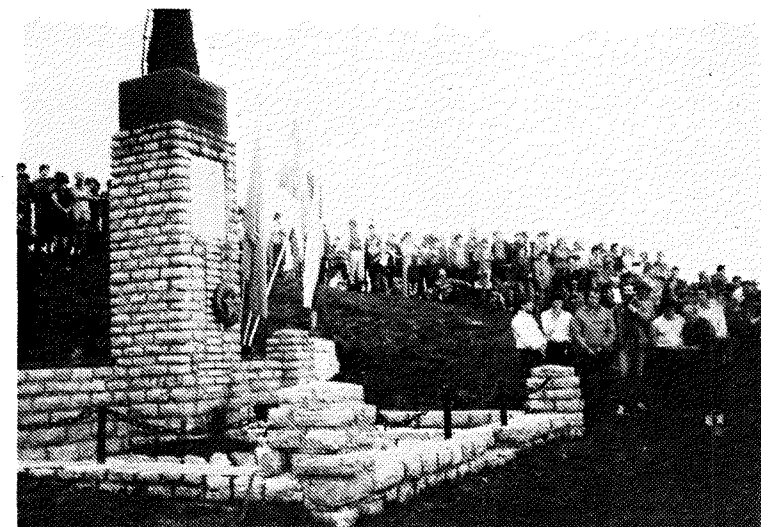
Med rednimi gosti Porezna so tudi Viktor Avbelj, Albin Vengust, komandir oddelka postaje milice Cerkno Marjan Lainšček, starešina lovške družine Porezen-Cerkno Jože Miklavčič, Ciril Stucin, mlajši iz PD Cerkno, 78-letni Alojz Repinc iz Bohinjske Bistrice in Ciril Mažgon iz Cerknega. Vsi po vrsti so pohvalili prizadevanja družbenopolitičnih struktur za gostoljubnejši Porezen. Zadovoljni so z organizacijo pohodov, toda vsak je imel pripombo na odnos nekaterih planincev in izletnikov do narave.

Alojz Repinc je kljub svojim 78. letom vztrajen obiskovalec Porezna. Za seboj ima že 7 zimskih pohodov in prvi, da bo še ključeval strminam. Ciril Mažgon se je letos že osmič povzpел na Porezen, a pogreša več mladine na pohodih.

Ob koncu letošnjega pohoda je predsednik odbora skupnosti borcev Gorenjskega vojnega področja Janko Urbanc-Olga izročil najzaslužnejšim plakete in zlate značke Gorenjskega vojnega področja.

Prejeli so jih Planinsko društvo Cerkno, Lovska družina Porezen-Cerkno in komandir oddelka postaje milice Cerkno Marjan Lainšček.

Jože Čurin

Pri spomeniku padlim na vrhu Porezna je ob vsakem pohodu spominska slovesnost s polaganjem venca in kulturnim programom.

(Nadaljevanje s 1. strani)

kom, jim, omogočiti, da pridejo na vseh ravneh do odgovornih položajev. Naša družba ima velik potencial mladih šolanih, strokovnih ljudi, ki so polni delovne zavzetosti, pozitivne ambicioznosti in ustvarjalnosti. Takšna kadrovska politika pa ne bi smela voditi v konflikt s sposobnimi starejšimi kadri. Iskati bi morali najbolj učinkovito sintezo, kar pomeni, da bi ob uveljavljanju mladih strokovnjakov do maksimalnih možnosti izrabljali tudi akumulirane izkušnje starejših kadrov.

Volitve na vseh ravneh v prihodnjem letu bodo zelo pomembne. V pripravah na volitve bo potrebno izvršiti tudi določene izboljšave v našem političnem sistemu. Pri tem mislim posebej na potrebo osvoboditja političnega sistema raznih formalizmov in togosti. Vse moramo storiti, da bo naš delegatski sistem učinkovitejši, da bo prek njega zagotovljena resnična vloga občanov. S tega zornega kota moramo ponovno postaviti tudi mnoga določila našega volilnega sistema. Zagotoviti moramo večjo vlogo občana v vseh fazah volilnih postopkov. Pri tem moramo izhajati iz dejstva, da sta naš politični sistem in z njim povezan način volitev originalna, da sta sestavni del socialističnega samoupravnega produkcijskega odnosa in delegatskega sistema. Ena velikih prednosti našega volilnega sistema pred vsemi drugimi je prav v pravici in dolžnosti občana, da sodeluje aktivno pri evidentiranju in kandidiranju. Naša osnovna slabost je v tem, da to pravico in dolžnost občana nismo dosledno uveljavili v praksi. In ko danes zavzeto obravnavamo slabosti dosedanje prakse, se ne bi smeli prepuščati vplivu zahodnih ali vzhodnih volilnih sistemov. V zadnjem času so pri nas še posebej glasni tisti posamezniki, ki nam dajejo določene elemente volilnih sistemov zahodnih večstrankarskih demokratičnih družb. Za našo družbo pa ti recepti niso sprejemljivi. Mi nismo niti enostrankarski sistem niti večstrankarski sistem. Pri nas je sistem neposredne socialistične demokracije. Pluralizem interesov socialistične samoupravne družbe se izraža na različne načine, mora se upoštevati in reševati po demokratiški poti, ob kar največji udeležbi občanov. V tem sistemu bi morala odločati družbena baza prek voljenih delegatov. Za učinkovito delovanje takšnega sistema ima odločilno vlogo Socialistična zveza delovnega ljudstva. Brez nje ta sistem ne more delovati. Brez aktivne udeležbe občanov, organiziranih in združenih v socialistični zvezi, ne more delovati naš volilni sistem. To pa pomeni, da moramo ob pripravah na bližnje volitve zagotoviti resnično uveljavljanje najširše demokratiške oblike evidentiranja in nato kandidiranja za vse voljene funkcije, od krajevne skupnosti do federacije.

Danes se pozornost precej usmerja na vprašanje odprtih ali zaprtih list oziroma enega ali več kandidatov. Če stvar presojamo z vidika originalnosti našega volilnega sistema, potem omenjena dilema ne bi nikakor smela biti odločilna. Če bomo zares demokratično speljali evidentiranje in kandidiranje, potem vprašanje odprtih ali zaprtih list ne bo teoretično, temveč povsem praktično vprašanje. To pomeni, da se bodo občani sami odločali za enega ali več kandidatov. Bistveno je, da se v našem volilnem sistemu in vseh predvolilnih postopkih omogoči občanom, da zagotovijo izvolitev tistih kadrov, ki so najbolj sposobni in katerim popolnoma zaupajo.

Volitve bodo sicer šele prihodnje leto, toda najpomembnejši postopki se bodo začeli že to jesen. Ustrezne kadrovske rešitve, od krajevne skupnosti do federacije, lahko prek volitev zagotovimo samo, če bomo že v tej jeseni kar najbolj aktivni pri evidentiranju možnih kandidatov.

Letošnja družbenopolitična jesen nam odpira široke možnosti, hkrati pa nalaga tudi velike odgovornosti.

Jože Smole

Na vprašanje sta odgovarjala Bogomir Javornik in Dušan Merc bivši in novi ravnatelj osnovne šole Toneta Seliškarja

Družbeni razvoj prinaša novosti tudi v osnovo šolo

Začetek šolskega leta je primeren trenutek, da spregovorimo o konkretnih težavah v šolstvu. To je čas priprav, kako bomo stvari na novo zgrabili in starih »grehov« nočemo ponavljati. Pravimo, da izkušnje učijo, vendar vsega ni mogoče čez noč razrešiti. Vedno znova se pojavljajo težave ali vsaj še neutirjene novosti, s katerimi se je treba spoprijeti in jih izpeljati. Prinaša jih družbeni razvoj. Šola pa je sestavni del te družbe in mora v korak z novostmi.

Osnovna šola pomeni prvi korak v vzgojnoizobraževalnem sistemu. Osnovne smotre poznamo: da daje vsem učencem osnovno izobrazbo in vzgojo, da je temelj vsega nadaljnjega izobraževanja, da v skladu z razvojem in potrebami socialistične samoupravne družbe razvija učence v samostojne osebnosti, da v njih razvija spretnosti in delovne navade, pravilen odnos do dela in delovnega človeka kot nosilca celotnega napredka ter oblikuje socialistične moralne vrednote. Vse to opravlja organizirano in načrtno. Potem pride šolska reforma in zdi se, da je vse postavljeno na glavo. Pa ni. Novo je tisto, kar nujno prinaša in zahteva napredek znanosti in tehnike, smoter šole pa ostaja še vedno isti, ostaja močno orodje delovnih ljudi in oblikovanje vsestransko razvitega, ustvarjalnega in svobodnega človeka – samoupravljalca.

Pedagoška načela, bo menil kdo, sama teorija! Res je, da teorija brez prakse ne more živeti, pa tudi nasprotno velja. Kako se medsebojno dopolnjujeta med stenami učilnic in kaj prinaša vsakdanje pedagoško delo, s kakšno perspektivo se bo začelo novo šolsko leto – o tem smo slišali in zapisali mnenje bivšega in novega ravnatelja osnovne šole Tone Seliškar na Prulah. Bogomir Javornik prepušča svoje mesto z vsemi nalogami in odgovornostmi Dušanu Mercu. Eden bo izpregel, drugi vpregel, trenutno pa sta oba zelo zaposlena; sestava urnika, vrsta posvetov in sestankov, učiteljska konferenca pa skrb za kadre itd., skratka, prava pripravljalna mrzlica. V šoli je tako: nič ne sme ostati nedorečenega ali približno načrtovanega.

Kakšne težave so se v zadnjih letih nanizale v šolstvu in kako ste jih občutili?

Pravzaprav ni stvari, ki bi jo lahko postavili na prvo mesto kot najbolj zaskrbljujočo. Vsaka nova ideja pač prinese v začetku težave, dokler ne zaživi z ljudmi. Težava je v oblikovanju, ker zahteva od ljudi nov pristop. Toda, ko stvari stečejo, so videti veliko bolj enostavne. Šolsko leto pa zaradi problemov in problemčkov, skozi katere se je treba prebijati, nikakor ne sme biti prekinjeno.

Z novimi idejami gotovo mislite na šolske reforme. Celodnevna šola pomeni preobrazbo klasične osnovne šole. Začelo se je z uvajanjem oddelkov podaljšanega bivanja. Na njeno nastajanje je treba gledati skozi prizmo družbenoekonomskega razvoja. Kako ste pri vas začeli uvajati celodnevno šolo in kaj mislite o njej?

Celodnevno šolo imamo od devetinsdesetega leta. Težava je bila v tem, da nismo imeli ugodnih možnosti za izpeljavo programa celodnevne šole. Ni bilo pravih prostorov, opremljenih učilnic, primanjkovalo je rekreacijskih prostorov, ni večnamenskega prostora itd. Dobili smo klasično stavbo s stopnicami in tremi nadstropji. Pa smo kljub temu začeli po novem in lahko rečem, da smo uspešno začeli, kljub temu da se mora še danes večina interesnih dejavnosti odvijati v klasičnih učilnicah, brez ustrezne tehnične opreme. Težnja je v razvijanju tehničnih sposobnosti, praktičnih znanj, in če imamo na nižji stopnji namenjene več pozornosti dramskim in recitacijskim krožkom, pa naši učenci z višje stopnje dosegajo odlične uspehe v tehniki, celo na republiški ravni. Še več po-

zornosti bi lahko namenili ročnemu delu. Proizvodno delo bo vedno bolj potrebno. Naše očiščevalne akcije so že del tega, vendar ne dovolj. Zato iščemo možnosti za povečavo s proizvodnimi organizacijami. Eden od ciljev celodnevne šole je tudi povezovanje z okoljem, v katerem živi, odprtost šole. Toda potrebna je tudi nasprotna odprtost – s strani raznih organizacij. Naše dosedanje sodelovanje z Zavodom za statistiko SRS, Mladinsko knjigo, Ljubljansko bano, krajevno skupnostjo se je vedno dobro obneslo.

Celodnevna šola je vsekakor bolj zamišljena kot klasična, če bi izpolnjevali pogoje, ki jih zahteva izvajanje njenega programa. Bolj skrbimo za učenca kot celoto, za njegovo počutje, prehrano, za njegovo vzgojo, za oblikovanje osebnosti. Pomeni tudi odpravljanje socialnega razlikovanja, razbremenjuje starše in jim daje možnosti za aktivnejše sodelovanje pri oblikovanju in izvajanju šolskega programa. Seveda pa je celodnevna šola proces, ki ne more biti izveden čez noč. In ta proces mora najti mesto v celotnem prerezu družbe, ne le v šoli. Šola svoj strokovni del že opravi.

Kako je z učbeniki? Različne izdaje povzročajo zmedo. Še večja je zmeda, če učbenikov ni. Ali se vam zdi, da se le-ti na tržišču preprosto menjajo?

Dejstvo je, da bi učbeniki morali biti, ne glede na objektivne težave. Če pa jih ni, pomeni to dodatno obremenitev za učitelja, kajti dolžan je, da učno snov, ki jo mora posredovati učencem, poišče in jo strne na raven, ki bo primerna določenim razvojni stopnji učenca. Seveda ni mogoče mimo dejstva, da gre vsako leto za generacijo 26.000 otrok in več in pomanjkanje učbenika je zato družbena škoda. Glede menjavanja učbenikov pa menim, da je zaradi silovitega napredka določene učbenike nujno menjavati. Politična karta sveta se je na primer tako spremenila, da ne bi mogli uporabljati tiste izpred dvajsetih let. Poleg tega se odpirajo vedno nova področja, ki jih mora šola pokrivati. Tudi način predstave in zaznave mladih ljudi je zaradi novih medijev drugačen in zaradi tega mora biti tudi učbenik nov, sodoben, blizu mišljenju mladih. Vrednote seveda ostajajo iste – temelj nekega spoznanja.

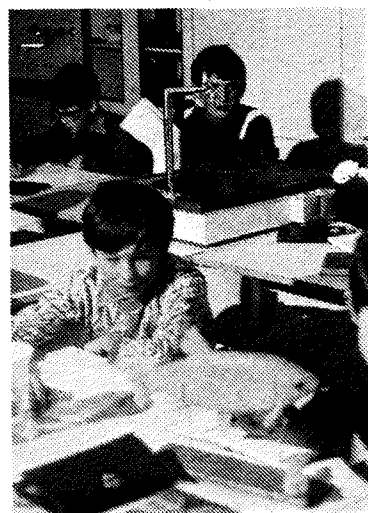
Kako so se obnesle nekatere nove oblike učnega dela, na primer skupinsko delo, uporaba grafoskopa, eksperimentalni pouk itd.?

Najboljši način posredovanja nekega znanja ni demonstracijski,

ampak takšen, da učenci sami pridejo do določenega spoznanja z merjenjem in preizkušanjem. Tako se je na primer pri fiziki kar zadržalo eksperimentalno delo, pri biologiji laboratorijski pouk. Učenci najprej snov teoretično obdelajo, potem pa s poskusi ugotavljajo zakonitosti. Zelo dobro se je obnesel tudi grafoskop ker prihrani veliko časa, medtem ko responderji niso dosegli svojega namena. Skupinski pouk velja za že utečen način dela, velja pa samo za tisto snov, ki jo učenci lahko sami obdelajo, medtem ko se na primer z novim matematičnim problemom ne morejo sami ukvarjati v skupini.

Takšen nov način dela prinaša tudi nove odnose med učiteljem in učencem, pa tudi sicer velja, da celodnevna šola zahteva spremenjen položaj tako učitelja kot učenca; oba osvobaja in jima hkrati nalaga večjo odgovornost za vsestranski napredek in razvoj vsakega učenca. Se zgodi kdaj, da učenec izrablja svoj položaj subjekta?

Novi načini podagoškega dela omogočajo boljše odnose med učiteljem in učencem. Tudi menjava

generacij in učiteljev prinaša spremembe. Učenec kot subjekt se ne izraža samo pri pouku, temveč tudi v njegovem samoupravnem življenju; v razredni skupnosti, v odnosu do drugih učencev in do razrednika, pri oblikovanju zunajšolskega programa življenja in dela, izletov, interesnih dejavnosti. Pri ocenjevanju vedenja na primer znajo biti učenci zelo objektivni. Menim pa, da ni še tako daleč, da bi učenec izrabljal svoj položaj subjekta, vsaj ne na račun učitelja. Če pa pozna več virov in tudi več ve, se mora učitelj s tem sprijazniti. Sicer pa učitelj mora vzgojiti boljšega od sebe. Na tem temelji naš družbeni položaj. Dober učitelj je tisti, ki ga učenec preraste.

Vsak dober delavec mora biti primerno stimuliran in tudi učitelja, ki hoče biti dober, mora nekaj gnati naprej. Kaj je tisto? Denar gotovo ne, saj veljajo učiteljevi osebni dohodki za nizke.

Ni ga, ki bi se zaradi plače odločil za učiteljski poklic. To je gotovo, čeprav bi se morala družba zavedati, da prav učitelj gradi to družbo za toliko in toliko let naprej, da so od njega odvisni prihodnji rodovi, zato bi ga morala boljše nagraditi. So pa učitelji etično tako oblikovani,

da nizki dohodki ne vplivajo na njihovo delo. Opravljajo ga vestno in redno. Le to ni prav in tudi dobro ni, da so pri vsej svoji vestnosti zagrenjeni zaradi materialnih stvari.

Kako pa je z učnimi pripravami učiteljev? Slišati je, da jim vzamejo veliko časa. Marsikatero snov je treba na novo preštudirati, pa še učbenikov ni, treba je pisati pedagoške liste itd.

Učitelj mora biti vezni člen med družbo in učencem. Posreduje vrednote in znanje iz preteklosti, posreduje spoznanja dolgih generacij na kateremkoli področju. Zato se mora na učno uro pripraviti. Brez priprave je vsako delo neuspešno in priprava na učno uro je enakovredna pripravi za vsako drugo delo. Učitelj mora obdelati snov glede na razred, ki ga bo imel pred seboj, tudi metodično. Če gre za nov način, seveda to zahteva več časa. Med učiteljeve priprave sodijo tudi seminarji, ure izobraževanja in širše priprave za eksperimentalni pouk. Šolska ura je pač zahtevna, zato tudi pouk ne more trajati na primer osem ur, ampak samo toliko, kolikor omogočajo zmožnosti učenca in učitelja. To je delo s skupino in z vsakim posameznikom. Smoter ure mora biti dosežen, ne glede na to, če nepredvidene okoliščine spremenijo njen tok. Učitelj pa mora biti fleksibilen kakor v vsakem drugem poklicu. Ne nazadnje se je sam odločil za svoj predmet in ga v sebi doživlja.

Tovariš Javornik, za vami je štirideset let pedagoškega dela, od tega petintrideset ravnateljevanja. S kakšnimi občutki zapuščate svoje delovno mesto?

Seveda, tudi jaz sem se brez misli na denar odločil za slavistiko in tudi potem, ko sem sprejel naloge ravnatelja, sem vedno poskušal narediti vse, kakor sem najbolj in najboljše mogel. To mi je zdaj v zadovoljstvo. Kakšnih posebnih težav nisem doživljal. Ves učiteljski kader sem imel dober. Bili so priidni in delavni. Dosegali smo uspehe. To kažejo številke in naši učenci, ki dobro napredujejo. Nekateri so že visoki politiki. Učenec uspeh in napredek sta za učitelja najboljše plačilo, čeprav ga v osnovni šoli le delno – osnovno oblikuješ. Če bi se zdaj odločal, bi spet izbral učiteljski poklic.

In vi, tovariš Merc, s kakšno perspektivo vi sprejemate svojo novo zadolžitev ravnatelja?

Upam, da bom lahko na koncu rekel tako kakor tovariš Javornik. Želim, da bi šola sledila družbenemu napredku. Osnovna šola je institucija, kjer se oblikujejo vsi državljani, in zato je zelo pomembna. Mladim ljudem, ki bodo šli skozi osnovno šolo, moramo zaupati in jim dati čim več, moramo jih oblikovati v svobodne in zavedne državljane, nove graditelje te družbe. Vedno novi rodovi jo morajo prevzemati v kulturno-idejnem in tehnološkem smislu. Zato je odgovornost v osnovni šoli velika. Morali bi znati poiskati talente, izjemne mlade ljudi in jim dajati več. Morali bi pravilno etično oblikovati znanstvenike, pravnike, zdravnike... da ne bi bili samo dobri strokovnjaki. Vsem pa zagotoviti, da bodo uspešni samoupravljalci in bodo znali oblikovati poštene medsebojne odnose.

Živa Drole

V spomin Silvu Mateliču

Ob zaključku redakcije smo izvedeli žalostno novico, da je na Jesenicah v 64. letu nenado-

ma umrl slovenski novinar, radijski reporter in sodelavec TV-15 Naš tovariš Silvo Matelič starejši.

Pred drugo svetovno vojno je končal vojaško strojno mornariško šolo v Boki Kotorski, po kapitulaciji Italije so ga zajeli v nemško ujetništvo in kasneje internirali v Nemčijo na prisilno delo. Poleti 1944 je zbežal v domovino in se vključil v Jeseniško-bohinjski odred, konec vojne pa je dočkal v udarnem bataljonu 30. divizije, s katerim je sodeloval tudi v sklepnih operacijah za osvoboditev Trsta. Po osvoboditvi je najprej delal v jeseni-

ški železnici, od leta 1947 pa do upokojitve leta 1980 na Radiu Ljubljana.

Bil je pojem slovenskega radijskega reporterja. Z magnetofonom je nešteto krat prekriziral Slovenijo in Jugoslavijo. Največ ustvarjalnega napora je usmeril v reportaže o preprostih ljudeh, njihovih stiskah in veselih trenutkih. Predvsem pa je v svojih oddajah predstavljal delavca za strojem v tovarni. Dejansko ni poznal delovnega časa, saj je bil vedno v »službi«. Če se je danes pogovarjal s tekstilnim delavko v Kranju, je naslednji dan snemal v martinarni na Jesenicah in pojutrišnjem s

kmečkim očancem v Prekmurju. Pri svojem delu je bil zelo natančen. To svojo lastnost pa je znal prilagoditi ljudem, s katerimi se je pogovarjal, saj je bil tankočuten in jim je znal prisluhniti.

Za svoje delo je Silvo Matelič prejel vrsto vojaških in državnih odlikovanj. Med njimi je prejel medaljo za delo, red dela s srebrnim vencem, red dela z zlatim vencem, medaljo za hrabrost, medaljo zaslug za narod in druga. Za novinarsko delo pa je dobil najvišje jugoslovansko in slovensko priznanje: nagrado Moša Pijade in Tomšičevo nagrado.

Bojan Kuntarič

Narava živi... pa tudi umira — odvisno je od človeka

O umetnih jezerih v našem okolju

Poleg množice naravnih jezer vsak dan v svetu narašča število umetnih jezer. Na prvi pogled nič posebnega. Toda ustvarjanje umetnih jezerskih površin potegne za osnovno mehansko nalogo še celo vrsto vprašanj, posledic, na katere želi opozoriti ta naš prispevek.

Vsakomur je znano, zakaj pravimo Finski dežela tisočerih jezer; da pa so si to ime prislužile tudi že nekatere druge države po svetu, je manj znano. Vzroki za izjemno hitro večanje števila umetnih jezer v svetu so pa tudi znani: vedno večje potrebe človeštva po pitni vodi, vodna energija je najcenejša in najmanj onesnažuje okolje, preprečevanje poplav in erozije, razvoj turizma in športnega ribolova, ribogojstvo in drugo.

Manj pa so poznane in upoštevane negativne posledice in spremembe, s kateri

mi se srečujemo pri gradnji in vzdrževanju umetnih akumulacij.

Kakšne so negativne posledice in kako se jim izognemo? Gradnja jezov in ojezeritev vplivata na atmosfero. Spremembe se kažejo v lokalni klimi. Povzroči lahko spremembe v geoloških dogajanjih) plazove, potrese). Spremeni se hidrološki režim, kar se lahko kaže v režimu talne vode, v povečani sedimentaciji in zasipavanju jezera, eroziji, spremenjeni vodni bilanci in ponavadi v poslabšani kvaliteti vode v samem jezeru ter v

njegovem iztoku. Zelo pa se spremenijo vodni ekosistemi, katerega produkte lahko ob pravilnem vzdrževanju jezera s pridom izrabljamo (ribogojstvo) ali pa nam povzročajo velike težave (na primer s cvetenjem alg). Poleg teh, lahko bi rekli neposrednih sprememb, se posledice ojezeritve kažejo tudi posredno — v socialno-ekonomskih spremembah širšega okolja (preselitve, turizem in rekreacija, promet itd.) Nadrobneje so vplivi akumulacije na najpomembnejše sisteme in njihove medsebojne interakcije prikazane v shemi.

Jasno je, da se vsem posledicam, ki nastopijo pri gradnji akumulacijskega jezera, ne moremo izogniti.

Ker je odločitev za lokacijo akumulacije ponavadi socialno-ekonomske ali politične narave, ekologi težko vplivajo nanje. Nujno pa morajo sodelovati pri načrtovanju, da s strokovnim sodelovanjem zagotovijo opti-

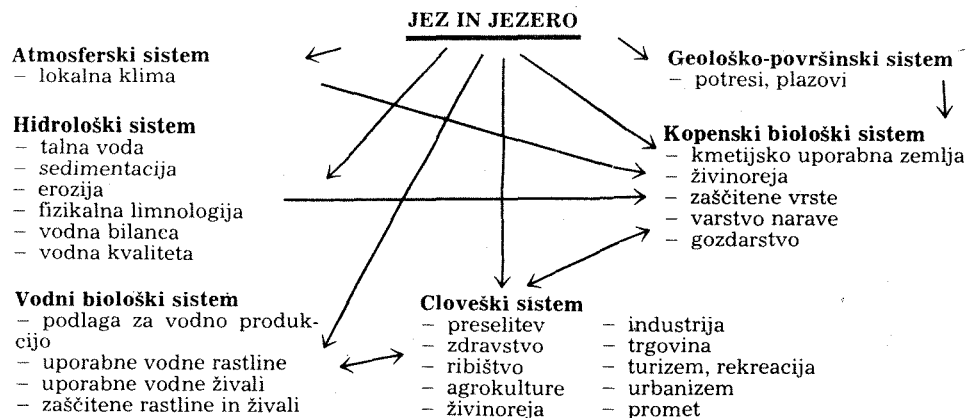
goročnih posledicah, strokovno in tehnično premalo izobraženi upravitelji;

Iz tega sledi, da morajo načrtovalci akumulacijskih jezer tesno sodelovati in upoštevati mnenja strokovnjakov najrazličnejših strok (ekologov, biologov, sociologov, kmetijcev, gozdarjev, ekonomistov in drugih). Kljub meddisciplinarnemu pristopu pri načrtovanju in gradnji akumulacijskih jezer je usklajevanja mnenj še vedno težavno, kar se je pokazalo pri poskusih ojezeritve Soče pri Kobaridu in Cerkniškega jezera.

Kakor drugod po svetu je tudi v Sloveniji predvsem pomanjkanje energije pospeševalo gradnjo akumulacijskih jezer. Dosedaj je v Sloveniji 61 akumulacij, namenjenih pridobivanju energije, mnogo jih pa še načrtujejo (verigi hidroelek-

mulacij je opazen zelo hiter proces eutrofikacije in poslabšanje kvalitete vode. Vzroki za to so po eni strani že onesnaženi vodotoki, ki napajajo akumulacije, po drugi pa ojezeritev, preden so bili izvedeni vsi preventivni ukrepi. Lep primer take onesnažene akumulacije je Vnarsko jezero pri Rogški Slatini, kjer sta onesnažena Sotla in poprej neочиščena potopljen površina glavna krivca za hitro eutrofizacijo tega jezera.

Kaj se dogaja v takem jezeru? Onesnažena reka, poplavljeni travniki in druge gnojene površine so ob ojezeritvi prispevale v jezersko vodo prevelike količine hranljivih snovi (fosfatov, nitratov). Taka voda je idealen medij za bohoten razvoj alg (cvetenje jezera). V poletnih mesecih je bakterijska razgradnja (gnitje) še pospešena, je anaerobna plast

malno koristnost akumulacije na eni strani in čim manj negativnih posledic na drugi strani. Prav pri načrtovanju pa so ponavadi navzoče tele pomankljivosti: perspektivni načrt ni bil izdelan, nepopolna koordinacija sodelujočih institucij in strokovnjakov, nepopolne raziskave o trenutnih in dol-

trarn na Savi in Muri). Prav tako je že zgrajenih 9 večnamenskih akumulacij in 14 ribnikov, v srednjeročnem načrtu pa je še 14 akumulacijskih jezer. Moramo pa priznati, da le nekatere večnamenske akumulacije v celoti služijo svojemu namenu.

V večini slovenskih aku-

vode na dnu jezera, prav tako pa je močno onesnažen tudi odtok (ob zapornicah) iz akumulacije. Od večnamenske akumulacije ostane samo še zadrževalnik visokih voda in ribnik, katerega napolnjuje z zdravstveno-higienskega stališča vprašljiva voda.

Gorazd Kosi

GORENJE MUTA

**TOVARNA
POLJEDELSKEGA
ORODJA, KMETIJSKIH
STROJEV IN LIVARSKIH
IZDELKOV, n. sol. o.**

62355 MUTA
TELEFON: (062) 873-140
TELEX: 33257 YU LIMUTA

Peru in kriza latinskoameriških držav

Spektakularno srečanje 1200 predstavnikov držav »zelene celine«, ki so v Havani razpravljali o dolgovih tujini, je med drugim opozorilo na najmlajšega šefa države na svetu, perujskega predsednika Alana Garcio. Ta je s prevzemom predsedniških dolžnosti napovedal družbene reforme za odpravo socialnih neenakosti perujskega življa. V Havani pa je na veliko presenečenje večine v svojem nastopu izjavil, da lahko Peru v prihodnjih letih odplača samo del dolga, in sicer v vrednosti 10 odstotkov letnih deviznih zaslužkov.

Na srečanju v Havani, ki je bilo namenjeno akciji za razveljavitev dolgov latinskoameriških držav, za novo mednarodno gospodarsko ureditev in integracijo Latinske Amerike, je bil resda najglasnejši kubanski predsednik Fidel Castro, ki je enostavno razglasil idejo o enostranski odpovedi plačila dolgov tujim posojilodajalcem. Jasno je najostrejša reakcija privrela s strani Združenih držav Amerike, pretežno velike države »Zelene celine«, kot so Brazilija, Mehika in Argentina, pa so predlog deloma zavrnile. Predstavniki teh držav namreč menijo, da bi dolg vrnil, vendar ob ugodnejših odplačilnih pogojih. Takšne pogoje morajo jasno zagotoviti posojilodajalci. Perujski predsednik, ki je z omenjenim nastopom korenito zakoračil na tla svetovne politike, je s svojim predlogom konkretiziral rastoče mnenje večine

latinskoameriških držav, da mora biti odplačilo dolgov usklajeno z deviznimi prihodki dolžnikov. To toliko bolj, kajti države »Zelene celine«, ki dolgujejo dobrih 400 milijard dolarjev, so samo lani za odplačilo obresti brez amortizacije glavnice porabile 40 odstotkov lastnih deviznih zaslužkov, nekatere od njih pa celo več kot polovico. Na dlani je, da takšna politika odplačevanja dolgov spodbuja devizne kravitve tega dela sveta, iz katerega se je v minulih treh letih v bogate države izlilo 70 milijard dolarjev. Prav zato je bil predlog najmlajšega predsednika na svetu vreden toliko večje pozornosti.

Alan Garcia je ob prevzemu predsedniških dolžnosti konec junija med drugim poudaril, da zaradi velike perujske zadolžitve v tujini, ki znaša skoraj 14 milijard dolarjev, svojega ljudstva ne more potisniti

v še hujšo revščino zaradi interesov mednarodnih oderuhov. Danes se menda tri četrtine Peruancev preživlja s komaj 30 dolarji na mesec. Ne da bi se menil za recepte Mednarodnega denarnega sklada, je Garcia za polovico znižal obresti, ki jih banke zaračunavajo na posojila (z 200 na 110 odstotkov), hkrati pa je še napovedal, da bodo cenejša posojila pocenila proizvodnjo, v trgovinah pa se bo pocenilo blago široke potrošnje. Zamrzili so že cene osnovnih živil in zvišali najnižje plače z 28 na 40 dolarjev na mesec.

Triumf Alana Garcie in zmaga socialnodemokratske stranke SPRA (Ameriška ljudska revolucionarna zveza) tako pomenita svitanje nove dobe in upanje za staro civilizacijo Inkov. Čeprav obstoji APRA že dobre pol stoletja in čeprav je močno zakoreninjena med Peruanci, še zlasti med nižjimi sloji, pa vendar nikoli doslej ni imela tako velikega vpliva pri vodenju države. Vzrok za to je često ležal v neslogi z vojaškimi vrhovi. APRA se je po smrti svojega osemdesetletnega zgodovinskega voditelja DELA TORREA obrnila k di-

namičnemu in talentiranemu Alenu Garcii, ki je v minulih treh, štirih letih temeljito spremenil in moderniziral politiko in ideje perujskih socialnihdemo kratov.

Kljub izredni hrabrosti in smelosti, ki jo je že pokazal, pa Garcia prevzema težko breme, ki se kaže v najgloblji krizi te države nasploh. Bivši predsednik Belaunde Terry, ki se je ukvarjal predvsem z gradnjo cest in javnih zgradb in pri tem imel določene uspehe, je za seboj zapustil krizo in globoko razočaranje, sam pa je odšel s prizorišča kompromitiran in nepopularen. Stodvajsetodstotna inflacija in dobrih 14 milijard dolga sta samo najbolj žgoča kazalca omenjene krize. Novi predsednik je že večkrat pozval ljudstvo, naj živi na »perujski način«, naj živi s tem in toliko, kolikor pridelava in proizvede. Sledilo je zmanjšanje obsega uvoza, zlasti luksuznih izdelkov, ki so na leto odzrli pol milijarde dolarjev.

Novi voditelj je hkrati z nekaterimi ukrepi glasno obsodil korupcijo in nemoralno življenje v državi, vsem pa, ki so se na račun ljudstva obogatili, je zagrozil z zaporom. Prav tako se

je dotaknil, ne samo v Peruju občutljivega, pojma človekovih pravic in njihovega spoštovanja. Pri tem je največ pozornosti posvetil dogajanju na jugu države, kjer se oborožene sile in policija že več kot pet let bojujejo proti pripadnikom maoističnega gibanja Sendero Luminoso (Svetle steze), ki zavračajo sodelovanje s kaksnimkoli gibanjem ali stranko v državi. Dejal je, da ne bo več dopustil »usmrtilcev po kratkem postopku« in »izginitve« tistih, za katere često brez dokazov sumijo, da so pripadniki gibanja. Kot piše tamkajšnji tisk, je danes v perujskih zaporih približno 21.300 zapornikov; od le-teh jih je ena tretjina na odslužanju kazni, drugi čakajo na sodni proces. Po obvestilih mednarodnih organizacij za zaščito človekovih pravic je v minulih dveh letih v državi izginilo več kot dva tisoč oseb. Alan Garcia je že obljubil pomilostitev za dve tretjini zapornikov, takšno odločitev pa je argumentiral z izjavo, da so med njimi resda levičarsko usmerjeni politiki, ki simpatizirajo z gverilci, vendar po njegovih besedah v tem primeru ne gre za terorizem, tem-

več za izraz političnega mišljenja.

Nova vladna garnitura svoje moči usmerja še zlasti v stabilizacijo in oživetje proizvodnje, ki naj bi v letih do konca stoletja omogočila zaposlitev štirih milijonov novih delavcev. To naj bi med drugim terjalo 30 milijonov dolarjev, naslonitev na lastne sile ob prerazporeditvi narodnega dohodka v korist revnejših slojev pa tudi ob široki pridelavi hrane za prebivalstvo. Po Garcijevih besedah bo le takšna politika stvarni temelj tudi za postopno ukinitvev teroristično-območnega izziva »Sendera Luminosa«.

Perujski predsednik Alan Garcia se zaveda razkoraka med željami, načrti in stvarnostjo, ki jo živi Peru. Dileme, sumničenja in odpori doma ter v svetu, ki spremljajo najmlajšega predsednika, se bodo s časom izkristalizirali, že zdaj pa je jasno, da je Garcia razgalil mit o kapitalistično-apologetskih teorijah sodobnih gospodarskih zadržev v svetu in v posameznih državah, tako pa je odprl in prispeval delež k prizadevanjem za humanejše odnose v vetu.

Miha Lamprecht

Težko je priznati krivdo

Minilo je 40 let od kapitulacije Japonske med drugo svetovno vojno, torej od dne, ko so bile sovražnosti v glavnem ustavljene. Japonski militarizem je bil poražen, Japonska kot vellesila pa je izginila s političnega prizorišča. Letos so Japonci veliko storili za opozarjanje vsega sveta na strahote jedrske bombe, ki jih je prisilila h kapitulaciji, ozirali pa so se tudi za kakšnim dogodkom, ki bi z omenjanjem stare slave japonskega orožja nekoliko omilil splošno obsodbo, ki jo je bilo medvojno japonsko delovanje deležno v Aziji in tudi drugje po svetu.

Kot naročeno je bilo zato obvestilo, da je neka japonska firma za podvodne raziskave našla na morskem dnu razbitine japonske bojne ladje Yamato, potopljene 7. aprila leta 1945. v bitki za Okinavo. Yamato in njena sestrška ladja Musashi, na morsko dno je šla dobrega pol leta prej kakor Yamato v bitki za Filipine, sta bili tedaj največji bojni ladji, kar jih je kdajkoli zdrsnilo z ladjedelniškega navoza.

Japonska televizija je poročala, da ležijo razbitine Yamata okoli 200 kilometrov južno od najbolj južnega matičnega japonskega otoka Kjušu, 340 metrov globoko v Vzhodnokitajskem morju. 72 800 ton težka bojna ladja se je prelomila na dva dela, ki sta dolga 170 oziroma 80 metrov. Zdaj 83-letni graditelj ladij Šigeru Makino je prepoznal razbitine ladje, ki je bila njegovo delo, po fotografijah in posnetkih, ki so jih naredile globinske televizijske kamere.

Ladjo Yamato so gradili v tridesetih letih, 9. avgusta 1940. pa so jo splovili. Med drugim je bila oborožena s topovi kalibra 46 cm, veljala pa je za nepotopljivo. Ker je imela majhno hitrost, ni bila primerna za vožnjo v konvojih, v katerih so bile moderne letalonosilke.

Med odločilno pomorsko bitko za Filipine v zalivu Leyte oktobra 1944 so letala z ameriških letalonosilk po-

Konec vojne ni prinesel vsem veselja. 15. avgusta. Japonci v solzah klečijo pred radijskim sprejemnikom na ulici v svoji soseski, ki so jo razrušile bombe, in poslušajo svojega cesarja, ki jim pripoveduje, da se je vojna za Japonsko končala.

topila sestrsko ladjo, torej ladjo z enakimi značilnostmi »Musashi«. V prvem napadu so Američani zadeli ladjo s 3 torpedi, v naslednjem napadu je dobila na krov 2 bombi in še tri torpeda v bok. V ladjo je vdrlo toliko vode, da je segala do topov na premcu. Tedaj se je ladja nenadoma prevrnila in se potopila. Menda je utonila polovica posadke, ki je štela 2400 mornarjev.

Bojna ladja Yamato se je tedaj rešila pred napadalci. Med napadi na začetku vojne na Pacifiku, tedaj ko so Japonci napadali Midway in Solomonove otoke, se je večinoma zadrževala v pristanišču Kure pri Hirošimi. Ko pa se je začela bitka za Okinawo, aprila 1945. je prišlo japonsko poveljstvo na misel, da bi kazalo v obdobju, ko je bil vojaški položaj že brezupen, žrtvovati bojno ladjo velikanko in morda zasukati vojno srečo sebi v prid. Fana-tični japonski mornarji so mirno sprejeli podatek, da je njihova ladja dobila le toliko nafte, kolikor jo potrebuje v eno smer. Vrnitve torej ni bilo. Po zamisli mornariškega poveljstva naj bi posadka ladjo pred Okinawo nasedla,

da bi s svojimi težkimi topovi uničevala že izkrcano ameriško vojsko.

Elektronabava

Specializirano trgovsko
izvozno uvozno podjetje z
električnim materialom

Nove generacije Zmerna mladina

V eni od junijskih števil L'Espresso je novinar Roberto di Caro pripravil zanimiv sestavek o mladih in njihovih hotenjih v dvajsetih in tridesetih letih življenja. Morda to še ni hkrati tudi prava in istovetna podoba naših dvajset- in tridesetletnikov. Vendar veliko stran od tega najbrž le ni. Povzemamo torej nekaj najbolj značilnih ugotovitev iz omenjenega članka.

Individualisti, pragmatiki, realisti, ki so se opovedali raznim ideologijam, vsi z delovno etiko in uspešni. Stari so med dvajsetimi in tridesetimi leti in bodo razred voditeljev v obdobju po letu 2000. Poglejmo, kdo so in kako živijo.

Nikoli ni treba vprašati, kaj delajo v prostem času ali kam gredo na počitnice. Kajti prav prosti čas nič ne vpliva na njihove načrte. Delovni čas je pomemben, pomemben kot življenje. Počitnice nado- meščajo leta dela in študija. Večeri in nedelje so le delček utečenega ritma. Počitnice so zanje pred- vsem čas drugih gora in drugih morij. Delo prehaja še na čas, ko gledajo film ali sedijo pred televizor- jem, ker nočejo zaostajati pri poznavanju novic in imenovane kolektivne sen- zibilnosti. Neokalvinisti, bukonisti ali zmerna mla- dina: to so lečasne oz- načbe za definicijo te nove generacije dvajsetih tride- setletnikov, ki zavračajo ideologije, toge teorije in predpisano delovno etiko ter uspeh kot znamenje moči in odličnosti. Zato pa jemljejo vse zelo resno: za- čenši z mestom v tem sve- tu. »Spoznali so, da mora biti njihov boj za življenje železen in bo moral biti iz- bojevan hitro, kajti če ga ne bodo izbojevali pri tri- desetih, ga ne bodo nikoli. Za prihodnost so odgovor- ni, odrasli in resni, študira- joči, pa tudi egoistični in cinični,« pravi Cesare Mu- satti, oče italijanskih psi- hoanalitikov, ki jih obču- duje, hkrati se jih pa še bolj boji. »Pridobili so si kulturo množic, možnost študija na univerzah za vse, nikomur in ničesar več ne verjamejo, pohlep- no gredo po poti tekmo- valnosti in individualiz- ma,« pravi Carlo Scogni- amiglio, rektor svobodne katedre na univerzi soci- oloških znanosti Luiss v Rimu.

Pridobili so si celo vsega preveč. Jih je mogoče morda preverjati, če se res držijo svojih začrtanih pravil? Če so imeli mladi vče- rajšnjega dne svoje velike sanje in simbole in kolek- tivno identiteto, imajo ti raje preudarne ocene pra- vih zmožnosti in hotenj? Če se z dušo in telesom vr- žejo v študij literature, trž- ništva ali videoclipa, raje kot študija zgodovine zati- ranih in črncev v Ameriki ter Lenina – je to zmerna mladina. Res. Koliko gene- racij še bo sledilo in sogla- šalo s to vlogo »opečene« mladine?

Punčice družbene podo- be in predstave se hranijo s kruhom in povprečjem. »To so tisti, ki so za razliko od včerašnjih gledalcev Dinastije gledalci Nočnih; tudi pikri, vendar ne ide- ološko zavračajoči sovra- žniki televizije in sredstev javnih komunikacij – »javnih prepričevalcev«,

pravi Carlo Sartori, profe- sor na oddelku za podi- plomske študije množič- nih komunikacij univerze Luiss.

Tudi njim uspeh nekaj pomeni. Zlasti pa njihovi apriorni kantoski zaznavi pomenita veliko prostor in čas. Dobro se zazrite v to navidezno množico dvaj- setletnikov in tridesetlet- nikov, ki jih različno nasla- vljajo kot »čredo« ali »no- ve nomade«; če uporabi- mo besede pisateljice Francesce Duranti »živijo v nekakšni nezemeljski kroniki«... Ustavijo se, de- nimo, kadar jim je dovolj predavanj in tečajev, na mesecu psihodrame v Ber- linu; po celo leto utegnejo zdržati pri nekem slikarju v Tokiu in mu čistijo čopi- če, drugo leto pomagajo gale- ristu v Milanu. Trajna namestitve, ki je v bistvu njihovo intelektualno ži- vljenje, se poigrava v sple-

koliko je treba vlagati ka- pitala v inovacije, koliko naj bi porabili za reklamo, koliko za plačilo prodajal- cem, koliko uslužbencev je treba sprejeti ali odpu- stiti, kako se ubraniti brez- poselnosti... Kaj delajo? Igrajo se. »Buisiness game« se imenuje njihova igra, ki je različica »warw game« – ekonomsko-fi- nančne vojne, dve leti tra- jajoče med osmimi veliki- mi gospodarstvi; to igro je treba igrati deset dni, vsak dan po štiri ure, da bi la- hko pripravili in preverili vse taktične in strateške možnosti... trimestra. Tvegajo torej polom, med- tem ko je uspeh nagrajen (po šolsko). Igrajo se, kom-

Tudi oni imajo svoje vzornike: med njimi stá zanesljivo George Orwell in Mahatma Gandhi in zanimajo jih Nietzschejeva filozofska vprašanja o volji in moči.

binirajo kot nori... poznati morajo teorijo, se hitro od- ločati, izračunavati vse možne različice... četudi se morajo spopadati z og- njevitim »šefom marketin- ga«, z »direktorjem proiz- vodnje« ali s kom izmed

Če bi jih dejansko hoteli videti v vsej resničnosti, je pravzaprav treba povedati, da niso tako zelo drugačni od drugih – teh naših še- stinšestdeset študentov z univerze Bocconi (med nji- mi deset žensk in petnajst oženjenih fantov) se po zu- nanjem videzu v ničemer ne razlikuje od drugih: moški hodijo okrog v čisto navadnih kavbojkah ali pa v suknjiču in kravati, med- tem ko si ženske oblačijo krila in jakne v stilu »a la ženske s kariero«, pa ele- gantne obleke za popol- danske obiske. Temnomo- dra vzorčasta kravata je razpoznavni znak... So prijetni na pogled, vendar nič podobni menežerski

jateljstva so mi šla po vodi in ne vem, kolikim uspeva utrjevati prijateljske vezi,« pravi eden od študentov... Da ne govorimo o ljubezni. Družinske drame, bele vdove, zaročenke, ki za- puščajo svoje fante... V takih razmerah se pojavlja- jo včasih nesoglasja. Tak- šni so torej v resnici.

In kaj spoštujejo? Zah- tevnost, za katero se tudi bojujejo, in zato bi hoteli imeti kar 24 ur na voljo od- prta vrata univerze, teden za tednom, da bi lahko štu- dirali in imeli neomejeno na voljo računalnik (tudi ob sobotah in nedeljah). To je strast po znanju, so žareči pogledi na študij. Kaj pa mislijo o sebi in ka-

pojav s trdim belim ovrat- nikom...

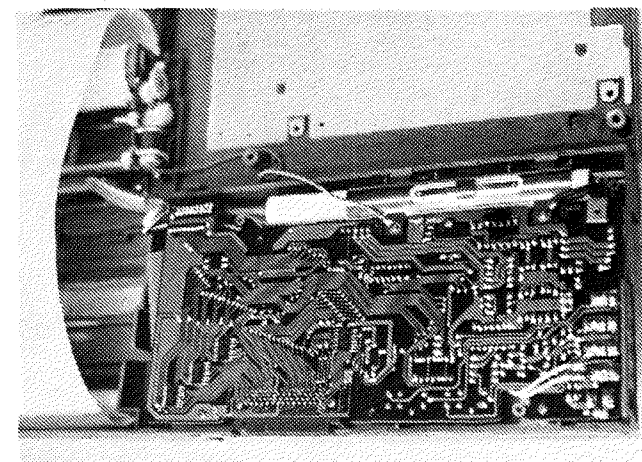
»...Večina med nami ni- ma v banki niti solda, ne treniramo quasha...« pravi o sebi: »V času, ki nam ostane, delamo isto kot vsi drugi. Druži jih de- lo pri računalniku pa tudi Kundera in Duras... obču- dujejo film, radi imajo in- teligentne počitnice, tak- šne, ob katerih lahko malo počivaš, se malo učiš in se ukvarjaš s športom ter si ogleduješ zanimivosti. «Tudi naše nezanimanje za politiko je pravzaprav iz- mišljotina: mnogi med na- mi so pripadniki različnih strank, nekateri so celo lo- kalni partijski voditelji-li- beralci, socialisti, komuni- sti...« pravijo sami.

Kako pa zares živijo? Kot samostanski menihi. Če ostanemo pri prejšnjih študentih: seminar traja 14 mesecev, zadnjih šest pre- bijejo neposredno v gospo- darstvu. Urnik dela na uni- verzi je od 8.30 do 16. ure. Vsak dan morajo »rešiti« tri gospodarske proble- me... Od štirih popoldne pa do polnoči je rezerviran čas za študij doma... Na- slednje jutro ob osmih zju- traj morajo sprejeti odloči- tev o pomembnem proble- mu, ki se je zdel skoraj ne- rešljiv...

Prosti čas? Saj ga tako rekoč ni! En vikend si pri- voščijo v osmih mesecih in kakšen dan počitnic okrog novega leta. Med seboj se obveščajo – vendar o bi- stvenih stvareh. »Vsa pri-

ko si predstavljajo sebe? «Morda kot moderno voj- sko, kot hazard... ob za- skrbljenih pogledih drugih prijateljev.

Oče enega teh nadobud- nikov pravi: »V nekaj me- secih se bo moral odločiti,

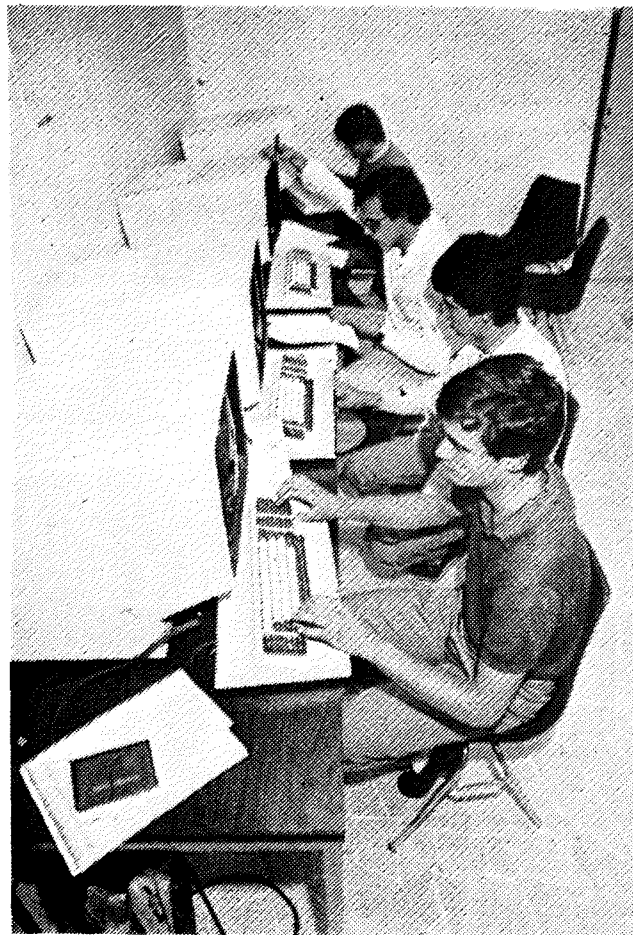
ali pa bodo namesto njega odločali drugi.« In da bi se človek lahko odločil za ne- kaj, mora vedeti. Njihove odločitve o nadaljnjih ko- rakah v življenju ne bodo imele le ekonomskih učin- kov (dobičkov in izgub), ampak bo šlo tudi za soci- alne spremembe, za reši- tev ali propad kolektivnih socialnih dobrin: narave in kakovosti življenja v dru- žbi. »Študiramo zato, da bi to dosegli po svojih najbo- ljših zmožnostih,« so odgo- varjali vprašani študentje. Kaj ni prav to etika?

So morda bojeviti konji? Pravzaprav je to ognjevi-

tost, ki na svojem hrbtu še ni nosila jezdeca, pa bo kmalu v to prisiljena.

...»To so otroci, ki pri- hajajo naravnost iz indu- strijske kulture, ki ni bila nikoli do konca družbeno priznana... so tudi druga- ni od otrok pri petnajstih (tja do dvajsetih)-karieri- stov. Razbremenjeni so ideol- gij, individualisti, in kot smo že rekli, realisti ter pragmatiki. Vsi z viso- ko delovno etiko in uspeš- ni. Spominjajo na portrete naših mitov iz let 1967/ 1968 in lahko jih že enkrat nehamo obkladati z nazad- njaki, reaganisti in zvesti- mi desničarji...

So raziskovalci, mladi univerzitetni docenti, sred- nješolski profesorji, infor- mirani ljudje. So razkro- pljeni rod nevidnega pla- neta, sestavljenega iz šte- vilnih majhnih otokov, no- va družina inteligence, ki se še ne zaveda lastnega pomena. So pripravljeni izboljševati možnosti teh- nike, so profesionalci tudi v preso- jah in z osebno moralo. Živijo zaprti življenje treznih, vendar hilaricnih menihov, in ne kakšnih veseljaških bratcev. So za- govorniki življenja po pra- vilu »malo a dobro«, zmer- ni v življenjskem stilu, si- cer pa nori do tragičnosti in brihtni do veličin. Vide- ti so apolitični, vendar ima večina za seboj politično izkušnjo... Živijo tudi ob raznih podporah (štipendi- jah), s torbo knjig, v sine- kurnih službah... Njihov jezik je proza, pripoved- nost. Izražajo se na straneh dnevnikov in meditacij, ne pa s »polnokrvno liriko«

Računalnik je igračka in orodje, vadbena možganska naprava, ki ji tako imenovani »yuppiji« (young urban professionals) posvečajo veliko delovnega časa.

tu nežne vezi med sedanjo- stjo in prihodnostjo na na- čine, ki so bili nekoč izra- zita domena borznih poz- navalcev.

...Vstopimo v stavbo univerze Bocconi v Mila- nu. In zagledali bomo – nove kalviniste. Deset sku- pin po šest študentov, vsa- ka za svojim računalnikom IBM ali M24 olivetti, raz- pravljajo zagnano o tem,

zaposlenih. Vse skupaj ima čar preizkusa znanja in izziva – v tekmi z drugi- mi in s samim seboj. Pred desetimi leti bi jih linčali na glavnem trgu in še da- nes nekateri vlečejo na dan ognjevitve obtožbe iz levičarskega slovarja... Malo »premaknjeni«, soci- ologi, vedno lačni »antro- poloških mutacij«, jih pro- učujejo z merili vizije.

Imos Grosuplje

MONTAŽA CENTRALNIH KURJAV IN VODOVODNE NAPELJAVE

emona
mesna
industrija
p.o. zalog

61260 LJUBLJANA POLJE, ZALOG,
AGROKOMBINATSKA,
TELEFON: (061) 48-221, 48-222
TELEGRAM: MIZ LJUBLJANA – POLJE
TELEX: 31135 YU EMONA – p. p.: 32

Iz jugoslovanskega borčevskega tiska:

Čas sociale

Že res, da je slišati kot obrabljena fraza, vendar je, na žalost resnično. Podatkov, da življenjski standard večine Jugoslovancev v zadnjih petih letih naglo pada, je na pretek. Statistika si prizadeva, da bi vse registrirala, pa tudi brez tega občani najboljše čutijo to na svojih žepih.

Čeravno od primerjav, koliko se je kaj podražilo in koliko so se v zadnjih letih (malo) povečale plače, ni prida koristi, ne moremo mimo podatkov: po najnovejšem poročilu Službe družbenega knjigovodstva Jugoslavije so bili izplačani čisti osebni dohodki v prvih šestih letošnjih mesecih za 66 odstotkov večji kot v enakem lanskem obdobju. Toda, tudi inflacija se ne da! Zato se pri nas meri tudi po cenah na drobno, ki so v prvih šestih mesecih zrastle za 74 odstotkov (v primerjavi z lanskimi šestimi meseci). Uradni statistični podatek o povišanju življenjskih stroškov po podražitvi mesa, olja, sladkorja, kruha, moke, električne energije in premoga še ni znan. Pa tudi če bi bil že znan, bi nam povedal malo novega – razen o še višjih odstotkih števila prebivalcev, ki so na meji eksistenčnega minimuma. Nadomestila, subvencije, regresi, otroški dodatki in druge pomoči pa so smešno nizke v primerjavi z rastjo življenjskih stroškov.

Vse to je bilo kot mrzel tuš po kratkotrajnem zadovoljstvu, poročilu statistike, da je bila v juniju prvič po dolgem času ustavljena rasti življenjskih stroškov. Hkrati s to vestjo je namreč prispelo tudi opozorilo predsedstva CK ZKJ o ogroženosti standarda velikega števila delovnih ljudi. Po naključju sta novici prispeli skupaj, čeravno ju je težko povezati, kajti opozorilo predsedstva

ni moglo ustaviti cen, pa tudi enomesečno gibanje le teh (neglede na to, koliko je spodbudno) ni moglo bistveno spremeniti našega vsakdana in boja za obstoj. In res je bilo veselje – kot pravimo – kratkega veka. Že omenjeni »udar« juljskih cen je podrl še tisto malo upanja, da gre na bolje, ter je zaostрил pogosto ponavljano vprašanje: do katere meje je še mogoče zdržati vsakdanje naraščanje cen in inflacije ter padec življenjskega standarda?

Namesto odgovora na to vprašanje, in ker smo sredi turistične sezone, z jadransko obalo, polno domačih gostov, so se znova slišali glasovi, kako smo mi domiselno ljudstvo, ki ima še vedno denar za življenje na »visoki nogi«. Kajti – zaboга – tudi v dubrovniškem Excelsiorju in v opatijskem Ambasadorju (kjer velja dnevni penzion 5000 dinarjev) je najti naše ljudi, če ne naštevamo podatkov, da so letala in vlaki proti morju nabito polni...

Ne sejejo se prvič takšne iluzije o naši iznajdljivosti. Postavlja se nam vprašanje: ali je takšno premišljevanje zavestno in tendenciozno ali pa je morda še vedno rezultat naših zablod, da naš človek premaga vse, tudi ekonomsko krizo. Že v navadi je, da si ob tem pomagamo z argumentom, da gre za dohodke od »dela na črno«. To ni nič novega, saj je tudi sicer ugotovljeno, da kar 65 odstotkov jugoslovanskih

gospodinjstev ustvarja še dodatne dohodke. Pa tudi ta odstotek je vprašljiv, ker največji delež v teh številkah sestavlja tista skupina prebivalstva, ki z dodatnim dohodkom komaj pokriva osnovne življenjske stroške. Komaj neznatni del prebivalstva – z dodatnim dohodkom ustvarja sebi in svojim družinam bolj razkošno življenje. Če zatorei samo na osnovi števila Jugoslovancev na morju kdo trdi, da se nam standard le ni tako zelo zmanjšal, je to neumnost. Kajti od 22 milijonov Jugoslovancev si lahko to privoščijo le manjši odstotek ljudi, zlasti tistih nekaj sto, ki jih omenjajo v velikih hotelih. Če bi ne bilo tako, zakaj bi tedaj zadnjih nekaj let toliko govorili o socialnih razlikah in o milijardnih? Navsezadnje pa so te razlike v razslojevanju bolj očitne na kopnem kot na morju. To pa bolj poredko omenjamo.

Varljivo povprečje

Tu govorimo o življenjskih razmerah milijonov ljudi in nas tistih nekaj odstotkov ne zanima tako zelo (čeravno ni nepomembno, kako se je pojavilo razslojevanje in kakšne so posledice). Bolj pomembno je vprašanje: kako zaščititi standard ogromne večine, ki že pet let doživlja razvrednotenje svojega dela in življenja... in preživi kakor ve in zna. Statistični podatki nam tukaj ne morejo kaj prida pomagati, zlasti še ko gre za povprečje. Kajti dejanskega jugoslovanskega

povprečja, razen v statistiki, pravzaprav ni, nima svojega realnega ekonomskega in socialnega pomena in se najpogosteje spusti na tisto preprosto: meso, zelje, sarma. To varljivo statistično povprečje je še bolj posledica velikih regionalnih razlik pa tudi razlik med posameznimi gospodarskimi panogami. Tako je na primer dosežlo povprečje jugoslovanske plače nekaj nad tri stare milijone, v Sloveniji štiri, v Makedoniji le dva in pol milijona dinarjev. Zato je pa ta dohodek v zunanji trgovini presegel pet starih milijonov, hkrati ko se giblje v gradbeništvu komaj neke pri dveh! Skupno vsem tem podatkom o dohodkih je le to, da njihova višina komaj zagotavlja tisto, kar razumemo kot minimum.

V takšnem položaju seveda prerašča sindrom iznačevanja vse bolj v klic po enakosti v revščini; uravnilovka kraljuje, medtem ko sklepe o urejanju in preraščanju sedanjega socialnega položaja prekriva prah. Menda je odveč ponavljati, da delavec v takšnem položaju ni motiviran, da bi delal več in bolje in produktivnost je manjša

iz leta v leto. Kadar pa tega ni, tudi kakovosti ni, in tako vezemo izvozne uspehe s cenami, ki so pod vsako ravni, in to je spet posledica nizkih dohodkov. Zato ni nič čudnega, da mnogi opozarjajo, da prihajamo tako daleč, ko bo moral še Rdeči križ pomagati delavcem. Ali lahko torej pričakujemo od tega osiromašenega proizvajalca, da na svojih plečih vzdrži breme ekonomske stabilizacije?

Delo – socialni primer

Kljub temu da pesimisti pretiravajo, ko trdijo, da je osebni dohodek padel na raven iz leta 1965 (medtem ko najbolj črnogledi pomikajo to mejo še dlje), je dejstvo, da so doživeli osebni dohodki nepojmljiv udarec. Če računamo tja od leta 1980, znaša realna vrednost osebnih dohodkov s konca leta 1984 le še 74 odstotkov. Ocenjujejo pa, da tudi osebni dohodki ob koncu tega leta ne bodo višji kot 73 odstotkov, če vzamemo, da so bili leta 1980 stoodstotni.

Stvari gredo tako daleč, da moramo posegati tudi po ukrepih klasične socialne

zaščite. V kratkem povedano, prišel je čas sociale. Najtežje je odgovoriti na to vprašanje, ki ni sestavljeno iz tega, komu in kaj je treba pomagati, ampak zakaj mu je treba pomagati. Zakaj je prišel delavec v položaj, da s svojim delom ne more zagotoviti obstoja sebi in svoji družini, zakaj in kako je postalo delo – in ne delavec – socialni primer?

Zato bi bilo nekoliko bolj nujno, da se namesto praznih zgodbic o naši prislovitvi iznajdljivosti ali pa slogana »kaj vse zdržimo« končno obrnemo k izvrševanju nalog, ki obetajo zaustavitev zmanjševanja standarda velike večine ljudi. To pa pomeni izvrševanje nalog iz dolgoročnega načrta ekonomske stabilizacije. Vsem nam kažejo boljše perspektive, ki nam jih bo prineslo izvajanje stabilizacijskega programa, »lepša prihodnost« pa se nikakor neče približevati in ni zanesljivih znakov, da bomo v doglednem času izplavali iz krize. Vse to pa zato, ker o tem več govorimo kot o samem projektu (in to po tako dolgem času od njegovega sprejetja)!
Vesna Bjekić (Četrti jul)

Priprave na volitve v radovljiških borčevskih organizacijah

Na zadnji avgustovski seji predsedstva občinskega odbora ZZV NOV Radovljica so osrednjo pozornost namenili pripravam na volitve prihodnje leto. Te priprave so začeli izvajati že marca tudi v vseh krajevnih organizacijah ZB in v organih občinskega odbora ter predsedstva ZZB NOV.

V prvem krogu priprav, pri evidentiranju možnih kandidatov za delegate skupščin DPS in SIS ter za nosilce družbenopolitičnih funkcij, so do junija v okviru SZDL, sindikatov in drugih DPO, vključno z ZZB NOV evidentirali 4121 kandidatov. To je le 62,4 odstotka od 6587 možnih kandidatov, ki so jih evidentirali pred zadnjimi volitvami leta 1982. Izredno malo je bilo doslej evidentiranih možnih kandidatov zlasti za nosilce odgovornih funkcij v občini, še manj pa za republiške in zvezne funkcije. Bolj spodbuden je podatek, da so v prvem krogu v vseh okoliših evidentirali več žensk kot pred zadnjimi volitvami leta 1982. Ta odstotek je takrat znašal 38,2, medtem ko znaša letos že v prvem krogu 41,3 odstotka. To je navsezadnje tudi logično, če upoštevamo, da je v občini krepko nad polovico vseh zaposlenih žensk. Letos je bilo nekaj manj evidentiranih članov ZZB NOV; medtem ko so jih leta 1982 evidentirali 532 ali 8,1 odstotka, ta številka letos znaša le 152 ali 3,6 odstotka od vseh evidentiranih možnih kandidatov. Tudi za to navzkrižje bi lahko našli opravičilo. Treba je namreč vedeti, da je povprečna starostna struktura borcev v občini že zelo visoka – nad 68 let, pa tudi njihovo zdravstveno stanje je razmeroma šibko. Zanimivi utegnejo biti bržčas tudi podatki, da so doslej evidentirali skoraj za 4 odstotke manj mladih od 27 let starosti in kar dobrih 6 odstotkov več možnih kandidatov od 27 do 40 let starosti.

Seveda pa junijski podatki še ne pomenijo končnega stanja. Na volilni komisiji pri OK SZDL Radovljica namreč še vedno nimajo poročil o številu evidentiranih iz štirih krajevnih skupnosti in kar iz 24 odzov. Pravo podobo dosedanjih predvolilnih opravil bodo dobili šele po drugem krogu postopkov evidentiranja v septembru, ko bo volilna komisija dobila zbirna poročila od vseh nosilcev priprav na volitve.

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV je poudarilo, da imajo v vseh KO ZB možnost in dolžnost poskrbeti za evidentiranje vseh svojih sposobnih članov in ki jim to dopušča tudi zdravstveno stanje. Prav tako pričakujejo, da bodo organizacije ZB evidentirale možne kandidate, razen za delegate tudi za nosilce odgovornih funkcij na vseh ravneh, ne zgolj iz svojih vrst ampak tudi iz drugih okoliš, za katere menijo, da izpolnjujejo merila SZDL in pa tudi zaupanje borcev in drugih občanov.

Jošt Rolec

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Žiri – Zakaj tako pri nekaterih članih ZB?

»Začelo se je pred nekaj leti, ko sem bil povabljen v Podlonk k odkritju spominske plošče G-ena. Takrat je bil povabljen tudi sosed Viktor Štajer. Ker sem imel ravno pokvarjen avtomobil, sem šel pač vljudno poprositi sosed, če se lahko z njim popelem do Železnikov. Ta pa mi je takole odvrnil: »Ti se ne boš vozil z mano, ker ti ne spadaš v naše vrste.« Zaradi takšnega njegovega odgovora sem bil seveda užaljen, da še danes, po nekaj letih, ne morem z njim spregovoriti niti besede. Moj starejši brat Jakob je bil med vojno komandir kurirjev za to pokrajino. Umrl je leta 1963 za posledicami rane na pljučih (skupil jo je od blejskih belogardistov že proti koncu vojne, marca 1945). Kljub vsemu temu je večkrat moral slišati pripombe nekaterih ljudi, ki so hoteli njegovo delo med NOB razvrednotiti. Nekoč je prišel v gostilno in so ga začeli zbadati, češ, to je zahvala za tvoj kurirski posel. V tem smislu se je nadaljevalo in tolažbe ni našel vse do svoje smrti.

Videč, kaj se dogaja z bratom, sem se zaposlil v LIP na Bledu, da mi ne bi bilo treba prenašati vsega tega. Vendar je usoda hotela, da sem tudi sam postal 57-odstotni invalidski upokojenec. Že več let sem tako upokojen in doma in tudi sam moram prenašati podobne muke kot moj brat (ki je nosil partizansko ime Goran). Boli me, da ne spoštujete dobrega, kar smo kot delovna partizanska družina dajali žirovskim krajanom. Res, da je danes zrasel že mladi rod, vendar bi ta moral vedeti, da je bila v Žirovskem vrhu hiša, katere vsa družina je s srcem pomagala partizanski vojski. Dogaja pa se prav nasprotno. Prav tako kot brat Jože doživljam obrekovanje tudi sam. Pred časom je nekdo v gostilni Franca Kavčiča kazal ljudem fotografijo, na kateri so kvislinski vojaki in govoril, da sem med njimi tudi jaz. To mi je potlej pripovedoval sosed Gregorac, prav tisti, ki me je že večkrat tožaril zaradi prehodne poti, ki pelje mimo moje hiše do njegovega stanovanja...»

Takole nam piše **Rajko Primožič** in v svojem dopisu navaja še nekatere nadrobnosti, ki ga pekljo. Obnašanje sosedov občuti kot roganje, dveletno čakanje na telefonski priključek (čeprav je že zdavnaj plačal potrebno) ga teži, pa tudi od svoje borčevske organizacije, kot nam piše, ne doživlja potrebne podpore. Počuti se odrinjen, osamljen s težavami in zavržen. Tega odlomka nismo objavili zato, da bi na tem mestu nadaljevali pravdo ali prepire. Morda le v

premislek ljudem, da pravdanje te vrste nikamor ne pelje, in da vedarle kaže takšne in podobne zadeve reševati na terenu z odkrito besedo. Pa naj se reče bobu bob v tovariškem pogovoru med člani ZB, in ne po gostilnah...

Podvelka – Tovariško in prisrčno srečanje z borci

Nekam se je že odmaknil dogodek v Breznu, ko so se ob dnevu borca in v počastitev štiridesetletnice osvoboditve srečali borci in aktivisti s krajanji in mladino tistega kraja. Pa vendar velja zapisati nekaj dopisnikovih ugotovitev, saj so proslavo pripravili mladi, pri čemer so pokazali veliko dobre volje in tudi povezanosti z borci.

Osnovna šola Borcev Lackovega odreda je bila pobudnica in neposredna organizatorica letošnje velike proslave v Breznu, pa tudi prizorišče proslave so vsi sodelujoči pomaknili v šolsko poslopje, kjer stoji tudi doprtni kip narodnega heroja Jožeta Lacka.

Borci in starejši krajanji so bili še zlasti počaščeni z vsebino programa, ki je bil smiselno in umetniško naravnano na prispevek borcev v NOB, na zasluge aktivistov OF in vseh, ki so sodelovali v boju za zmago nad okupatorjem ter v revoluciji.

Krajevna konferenca SZDL je podelila priznanja OF slovenskega naroda krajevni organizaciji ZB in njeni članici Reziki Verčko, udeleženki NOB od prvih dni vstaje. Tej tovarišici je osnovna šola izročila še posebno priznanje (zlati značko) za uspešno sodelovanje pri prenašanju revolucionarnih izročil na mlade. »Težko je opisati ganjenost osemdesetletne borke, ki ji je vodstvo šole izreklo priznanje skupaj s čestitkami ob njenem visokem jubileju, medtem ko so ji otroci voščili s šopkom rož.

Slovesnosti primerno so v šoli pripravili tudi foto in likovno razstavo ter zgodovinsko gradivo. Otroci so v svoji likovni govorici ponazorili pot Lackovega odreda.

Na tovariškem srečanju po prireditvi so se borci in mladina dogovorili o nadaljnjem sodelovanju, v katerega sklep sodi tudi skupni obisk pomnika NOB v Zelenici na Pohorju, ki je posvečen prvim pohorskim partizanom.

Po sestavku Petra Macuha
OŠ Borcev Lackovega odreda, Podvelka

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Pouk obrambe za izvenšolsko mladino v Murski Soboti

Smrkci v Vidoncih

Ko sem stopil v predavre doma obrambne vzgoje murskosoboške občine v Vidoncih na Goričkem, me je takoj pritegnilo k stenskim časopisom. Mladi so svoje življenje in delo v taboru pouka obrambe in zaščite za mladino, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja, prikazali skozi risanke priljubljenih Smrkcev. Tako sem se lahko takoj znebil strogosti vojaškega življenja in z večjim veseljem stopil med mlade kakor tudi v štab njihovih mentorjev.

Letos dve izmeni

Zaradi velikega števila mladih, ki ostajajo v murskosoboški občini doma po končani osemletki, je bil letos tabor organiziran v dveh izmenah po štirinajst dni. Kajti mladih v 16. letu starosti je bilo letos prek 250, po zakonu pa so dolžni obiskovati ta pouk oziroma taborjenje. Zatorej je bilo potrebno zagotoviti tudi primeren mentorski kader, zelo težko pa je bilo, ker je v juniju nemogoče dobiti iz šol prosvetne delavce. Kljub temu je Sekretariat za LO našel primerne rezervne vojaške starešine in v dogovoru z ozdi našel skupni jezik, da je bilo za mlade poskrbljeno po mentorski plati. Treba je bilo najti še kuharja, skladiščenika in medicinsko sestro, pa se je tabor že začel.

Aktiv ZSMS in interesne dejavnosti

Res je zelo pomembno, da mladi s takšnega izobraževanja odnesejo dovolj znanja s področja vojaških veščin, vendar si v murskosoboški občini zelo prizadevajo, da bi mladim omogočili delo tudi na drugih področjih, kjer bi bili sami lahko najbolj kreativni. Zatorej je bil takoj po prihodu v tabor ustanovljen aktiv ZSMS, v okviru katerega so delovale komisije za šport, kulturo, SLO in DS ter obveščanje. Mladim vsekakor ni bilo dolgčas, kajti vsak dan so pripravljali stenske časopise, radijske oddaje za taborniški radio, pripravljali Bilten, pripravili ter izvedli orientacijsko tekmovanje, tekmovali v malem nogometu, streljanju z ZP, šahu in namiznem tenisu, imeli taborne ognje in tudi ples.

Smrkci se ne dajo

Čeprav je življenje v taboru organizirano z vojaškim urnikom, so bili naši Smrkci in Smrkete zgodaj jutraj hitro iz postelj in pod vodstvom mentorja za telesno vzgojo ter ob jutranji radijski glasbi radia pridno tekli in telovadili. Prav tako so bile hitro pospravljene postelje kakor tudi spalnice deklet ali šotori fantov. Zajtrk je bil hitro mimo in sledilo je usposabljanje. V lepem vremenu so bili na travnikih in

gozdičkih, ki jih na Goričkem v okolici doma v Vidoncih ne manjka, v deževnem vremenu pa so mladi obnavljali gradivo ter si ogledali filme z obrambno vsebino ali pa zavzeto pripravljali kulturni program. Popoldanski počitek je bil vse prehitro mimo in do večerje so bile interesne dejavnosti, v glavnem na športnih terenih tabora. Mladi so v vsaki učni enoti ustanovili nogometne ekipe fantov pa tudi deklet. Slednje je bilo zanimivo videti in marsikdo je ob tem priznal, da niso samo fantje nadarjeni za nogomet. Po večerji je v taboru zadonela glasba tabornega radia ali pa v priložnostnem disku, dvakrat pa je zagorel z visokim plamenom tudi taborni ogenj. Mladi so pripravili ob tem kulturni program, srečali so se tudi s predstavniki ZZB NOV in ZSMS. Tabor so obiskali tudi drugi predstavniki družbenopolitičnih organizacij ter skupščine občine.

Veliko pridnih

Za kakršnokoli pridnost v taboru, na kateremkoli področju je aktiv ZSMS sodelovalju z vojaškimi kolektivi mladih ob koncu taborjenja najboljše izrekel priznanje ter izročil knjižne nagrade. Največ teh nagrad je bilo v drugi izmeni, kajti na strelišču so dosegli ti mladi izredne

rezultate pri streljanju s polavtomatsko puško. V ZSMS pa so bili sprejeti štirje mladi: Dušica Baranja, Zdenka Baranja, Vesna Pestner in Danilo Terplan. Kot najboljši posameznik je bil v prvi izmeni izbran Ludvik Hari, ki je opravljal nalogo komandirja učne enote ter bil tudi predsednik aktiva ZSMS. Podobno je bil v drugi izmeni izbran za najboljšega mladincega Jože Škrban. Knjižne nagrade so prejeli tudi vsi mladi, ki so bili odlični strelci; skupaj jih je bilo 16, od tega 14 v drugi izmeni.

Veliko srečanj in znanstev med mladimi

Vodstvo aktiva ZSMS je v prostem času organiziralo športna srečanja tudi z mladimi zunaj tabora. Tako je bilo športno srečanje v malem nogometu in streljanju z zračno puško z osnovno organizacijo ZSMS vasi Otovci in vasi Vidonci. V tabor so prišli tudi RVS iz teritorialne obrambe in pripravili za taktično-tehnični zbor opreme in orožja, ki ga ima TO v murskosoboški občini. Ob koncu vsake izmene so prišli na obisk v tabor starši in sorodniki mladink in mladincev ter bili navzoči ob proslavi pri zapustitvi 14-dnevnega taborjenja v Vidoncih. Starši so si lahko ogledali ta-

Ko je sijalo sonce, je pouk potekal kar na prostem.

Mladi so se izkazali tudi na strelišču, kjer so dosegli v streljanju s polavtomatsko puško odlične rezultate.

bor, taktično-tehnični zbor in imeli so kaj videti. Spoznali so lahko, da je za njihove otroke v taboru v Vidoncih dobro poskrbljeno, pa tudi, da so se veliko naučili ne samo o vojaškem življenju, ampak so si tudi nabrali izkušnje za življenje in delo po taborjenju v Vidoncih.

Pozdrav Smrkcem

Štirinajst dni v Vidoncih je hitro minilo in nič čudnega, če je marsikomu privrela solza v oko ob slovesu. Marsikateremu Smrkcu ali Smrketi se ni dalo na avtobus, ki je prišel ponje, da jih odpelje

proti domu. Nekateri so se vojaškemu življenju tako privadili, da so se odločili za vstop med mladinke in mladince prostovoljce enot teritorialne obrambe, drugi spet za udeležbo na mladinskih delovnih akcijah. Taborjenje v Vidoncih je torej doseglo svoj namen in pozdrav Smrkcem ob koncu tabora ni bil zadnji, kajti z mentorji se bodo mladi srečevali še vnaprej, na drugih podobnih akcijah, pa tudi takrat bo spet možno oživiti risane junake, ki so življenje v taboru v Vidoncih na Goričkem tako lepo popestrili.

Filip Matko

Bivak – življenje v posebnih razmerah

Taborniki Podgrajskega odreda s Kuteževega že nekaj let pripravijo v poletnih mesecih enotedensko usposabljanje za življenje v izjemnih razmerah, ki ga imenujejo bivač. Udeleženci se naučijo izdelave zasilnih bivališč iz materialov, ki jih daje narava, kuhanja na zasilnih ognjiščih in drugih spretnosti. Letošnje usposabljanje tabornikov je potekalo v snežniških gozdovih.

Pri uresničevanju programa dela so udeleženci pokazali veliko samopobude, rezultat tega pa je bilo pet vrst ognjišč, devet vrst postelj, trije stanovanjski bivaki in več kot deset drugih manjših objektov. Vse delo so posneli na diapozitive, ki bodo služili za usposabljanje članov taborniške organizacije in delovnih ljudi ter občanov za izvajanje nalog civilne zaščite. Čeprav je bila več kot polovica udeležencev prvič na takšni akciji, so se hitro znašli in se prilagodili novemu načinu življenja.

Kljub temu, da vsi mladi še ne znajo kuhati, so poka-

zali, da se lahko s skupnimi močmi pripravi okusna jedila tudi na začasnih ognjiščih, in da se jedilnik popestri s hrano, ki sicer ni vsakdanja. Med bivačiranjem so nekateri taborniki na svoji koži spoznali, kaj pomenita površnost in malomarnost pri izdelavi takšnih objektov, posebej še, če se spremeni vreme.

Namen bivačiranja pa ni bilo samo delo, ampam tudi ustvarjanje enotnega kolektiva, krepitev prijateljstva in tovarštva, ki je lahko odločilno za preživetje v izjemnih razmerah.

Merid bivačiranjem se je porodila vrsta zamisli o izboljšanju dejavnosti med letom, pokazalo pa se je tudi, da morajo kupiti nekatere dele opreme.

Po enotedenskem življenju v snežniških gozdovih so taborniki odšli domov polni vtisov. Večini bo ostala v spominu prva noč, ki so jo preživeli v gozdu, nekateri se bodo spominjali, kako se jim je polomila slabo narejena postelja in še vrste drugih doživetij. P. Nikolić

Novo mesto bo gostilo vojake športnike

Od 11. do 15. septembra bo na športnih objektih v Novem mestu potekalo športno prvenstvo Ljubljanskega armadnega območja. Vojaki, ki so dosegli najboljše rezultate na tekmovanjih svojih enot in vojašnic, se bodo pomerili v vojaškem mnogoboju. Ta športna panoga obsega plezanje po vrvi, met bombe v cilj, premagovanje vojaških ovir, skok v daljavo in kros na 2000 metrov dolgi progi. Strelci bodo streljali z avtomatsko puško, pištolo, polavtomatsko in ostrostrelsko puško. Med plavalci, ki bodo tekmovali v Dolenjskih Toplicah, bo najbolj napeto med plavanjem v obleki in s puško na rami. Na sporedu bo tudi nekaj prijateljskih tekem v košarki, odbojki in drugih športih.

Zanimivo bo tudi na atletskih prizoriščih, kjer bodo ob vojakih – tekmovalcih sodelovali tudi slovenski atleti. Veliko znanja in dobre telesne pripravljenosti bodo morali vojaki pokazati pri patru-

linem teku. Sami bodo morali iskati kontrolne točke in na njih reševati naloge iz programa rednega urjenja.

Ob športnem prvenstvu bo v Novem mestu potekal tudi pregled kulturnozabavnih dejavnosti. Na njem bodo vojaki prikazali delček te sicer zelo pestre dejavnosti.

Ze dolgo pa športno prvenstvo in pregled kulturnozabavnih dejavnosti nista samo vojaški prireditvi. Tako bodo tudi v krajevnih skupnostih novomeške občine potekale številne prireditve; od prikazovanja filmov, do nastopov vojaških ansamblov, pevcev in drugih. Vojaki, udeleženci prireditve v Novem mestu bodo obiskali Bazo 20, kjer jim bodo udeleženci NOB pripovedovali o pomenu tega partizanskega oporišča. Obiskali bodo tudi delovne organizacije, ki bodo pokroviteljice posameznih ekip.

B. K.

Kljub poletju dobra udeležba

Krajevna organizacija ZRVS Dobrna je pripravila za člane družbenopolitičnih organizacij predavanje o trenutnem političnem položaju v svetu, Jugoslaviji, Sloveniji in še posebej v občini Celje ter v kraju. Udeležencem predavanja so prikazali tudi film o protidiverzantskem boju. Čeprav je potekalo predavanje v času dopustov, se ga je udeležilo

Lovro Smolič

precej članov družbenopolitičnih organizacij in rezervnih vojaških starešin. Povabili so tudi predsednika občinske konference ZRVS, ki je precej prispeval k uspešnosti dela. Vsi udeleženci so si bili enot-

ni, da je tudi v prihodnje treba nadaljevati s takšno obliko dela pri usposabljanju in izobraževanju rezervnih vojaških starešin in članov DPO.

Delegacija KO ZRVS Dobrna je sredi avgusta obiskala svojega dolgoletnega člana Lovra Smoliča, ki je praznoval sedemdeseto obletnico rojstva. Izročila mu je skromno darilo in mu zaželela še obilo zdravlja.

Tovariš Lovro je obudil spomin na težka leta pred vojno, ko se je njegova družina, živeli so v Straži pri Novem mestu, težko prebijala skozi življenje. Bil je delavec v opekarni in gozdni delavec. V prostem času, kolikor ga je imel, pa je deloval med gasilci in v Sokolu. V začetku januarja 1942 je odšel med partizane in bil med roško ofenzivno ranjen. Po demobilizaciji leta 1946 se je zaposlil v Ljubljani, od koder je leta 1949 prišel na Dobrno, kjer je delal vse do upokojitve. Je nosilec partizanske spomenice 1941 in reda dela z rdečo zastavo.

Čeprav je šibkega zdravlja, se še vedno rad udeleži pogovorov z učenci osnovne šole 14. divizije in tako pomaga prenašati izročila NOB na mlade.

Bojan Rebec

Delovni tudi na drugih področjih

Občinska konferenca ZRVS v Ajdovščini je pred dnevi zbrala svoje člane na redno vojaško-strokovno usposabljanje. Rezervni starešine so reševali taktično nalogo, preverili svoje znanje in streljali z vojaško pištolo.

Za takšen način dela so se v Ajdovščini odločili že leta 1980 in so ga rezervni vojaški starešine zelo dobro sprejeli. Seveda se tudi v tej občini srečujejo z manjšo udeležbo pri vseh oblikah usposabljanja in izobraževanja. Z izboljšanjem, predvsem pa s posodobitvijo usposabljanja, med katere

sodi tudi to usposabljanje, želijo pritegniti člane, da bi se bolj redno udeleževali njihovih akcij.

Ajdovski rezervni vojaški starešine se redno ukvarjajo tudi s športnimi dejavnostmi. Tako redno sodelujejo na različnih tekih, pohodih, tekmovanjih v streljanju in drugem. Hkrati so tudi organizatorji tekmovanja v streljanju z vojaško puško, ki poteka v počastitev meseca mladosti, na njem pa sodelujejo ekipe ZRVS, JLA, TO, strelskih in lovskih društev in drugih.

Dragan Lukin

Usposabljanje članov NZ

Po programu usposabljanja pripadnikov narodne zaščite iz delovnih organizacij in krajevnih skupnosti v radovljiški občini se je sredi avgusta začel seminar za člane NZ tovarne Vezenine Bled. Izvajalci programa so občinska konferenca SZDL Radovljica, postaja milice in občinski štab teritorialne obrambe.

V spomladanskem delu programa so opravili seminarje za usposabljanje poveljnikov enot narodne zaščite iz delovnih organizacij in krajevnih skupnosti, jeseni in pozimi pa bodo opravili še usposabljanje za vse člane teh enot.

JR

Marjan Linasi

Napredno mladinsko gibanje v Mežiški dolini

Nadaljevanje s prejšnje številke

V dozdajšnjih nadaljevanjih daljše študije, ki opisuje dogajanja v Mežiški dolini med leti 1918 in 1945, je bil podan pregled naprednega mladinskega gibanja med obema vojnama. Šlo je za avtorjevo 1. poglavje. V 2. poglavju, katerega objavi smo namenili tokratno nadaljevanje, opisuje dogodke od začetka vojne do oktobra dvainštiridesetega.

Vloga mladih v prvih bojnih skupinah v spodnji Mežiški dolini 1941

Nemška okupatorska vojska je zasedla Mežiško dolino 9. aprila 1941, potem ko se je tri dni bojevala z jugoslovanskimi graničarskimi enotami na tem odseku naše severne meje. Dolina je bila po zasedbi vključena v nemško upravno območje Gan Kärnten. Tudi v Mežiški dolini je okupatorska oblast začela kmalu izvajati raznorodovalne ukrepe. Vedno več je bilo plakatov, ki so pozivali prebivalstvo, naj se uči nemškega jezika in naj se vpiše v Koroško ljudsko zvezo (Kärntner Volksbund), ki je bila nekaj podobnega kot Štajerska zveza (Steirischer Heimatbund).

Takoj so začeli z rasnimi pregledi prebivalstva ter z izseljevanjem najbolj zavednih ljudi. Drugim, ki so ostali doma, pa so omogočili zaposlitev in nekoliko boljše življenjske pogoje, ko so jih bili deležni v stari Jugoslaviji (socialna demagogija). Tudi to je bil eden od vzrokov, da je bilo prebivalstvo sprva naklonjeno novim oblastem (to velja predvsem za delavstvo v dolinskih industrijskih središčih, medtem ko je kmečko prebivalstvo ostalo narodno zavedno).

Komunisti in člani SKOJ pa so vedeli, da je ugodje, ki ga je prinesel okupator, samo začasno, in da bo kmalu pokazal svoj pravi obraz. Kmalu po aprilskem zlomu so se začele iz komunistov in članov SKOJ formirati prve bojne skupine. Julija 1941 je prišel v Mežiško dolino Miloš Zidanšek, član PK KPS za Štajersko. Na Prevaljah je imel v urarski delavnici znana komunistična sestanek s tamkajšnjimi komunisti. Naročil jim je, naj zbirajo orožje in strelivo ter izvajajo sabotažne akcije. To so komunisti delali že od kapitulacije jugoslovanske vojske. V bunkerjih bivše Rupnikove linije je

ostalo precej orožja, streliva in opreme; vse to so komunisti zbirali in skrivali v Brančurčnikovem grabnu blizu Prevalj in pri Popoti bajti na Lešah.

Po sestanku z Zidanškom so se komunisti s Prevalj, Leš in Holmca zbrali pri Kajžarjevi bajti na Lešah. Sklenili so, da bodo minirali Štoparjev viadukt pri Prevaljah. S tem bi seveda za dalj časa ohromili promet na koroški železniški progi med Celovcem in Dravogradom. Akcija jim ni uspela, pač pa so naslednji večer izvedli trosilno akcijo po spodnjem delu Mežiške doline od Prevalj do Dravograda.

Dne 1. avgusta so bile množične aretacije prebivalstva komunistov; 21 so jih odpeljali v gestapovske zapore v Begunje, 19. avgusta pa je izredno vojaško sodišče obsodilo šest izmed njih na smrt. Obsodbo so kmalu tudi izvršili. Tri izmed ustreljenih lahko štejemo za mladince, in sicer Jurija Messnerja (26 let), Rafeala Pavlina (24 let) in Antona Jeriča (22 let).

Skupno so Nemci v letu 1941 aretirali na Prevaljah in v okolici 57 oseb zaradi uporniške dejavnosti; od teh jih je bilo 19 mladincev. Od aretiranih mladincev jih je umrlo 8 (tri je že omenjeni ustreljeni in še pet, ki so umrli v taboriščih). Tudi po teh aretacijah so se še sestajali prebivaljski mladinci, zaposleni v Železnici v Guštanju, ter trojili letake.

Enako usodo kot prebivaljska je doživela tudi dravogradska skupina komunistov in članov SKOJ pod vodstvom akademskega slikarja in velikega rodoljuba Franja Goloba, doma s Prevalj. Nemci so namreč že leta 1941 začeli graditi elektrarno v Dravogradu in pri tem zaposlili tudi precej domačinov. Skupina delavcev – članov SKOJ okrog Franja Goloba je bila zelo aktivna. Delovala je po navodilih pokrajinskega poverjenišтва SKOJ za Štajersko. Zbirala

je orožje in opremo za Pohorsko četo.

Pripravljala je tudi načrte za miniranje železniškega mostu čez Dravo in majhne elektrarne na Meži ob sotočju Meže in Mislinje. Po tej akciji naj bi vsa skupina odšla na Pohorje in se priključila Prvi pohorski četi, ki je bila ravno v tem času najbolj aktivna. Toda Nemci so kmalu izvedeli za njihove načrte; izdal jih je Rus Postnikov, ki je bil gestapovski agent. Nemci so vso skupino, ki je štela okrog 16 članov, aretirali 22. avgusta 1941 in odpeljali v gestapovske zapore na Prevalje. Od tam so jih 1. septembra odpeljali v begunjske zapore, 3. septembra pa so v bližini Domžal ustrelili kot talce vodjo skupine Franja Goloba, ter Oskarja Slemenika, Ervina Mlekuža in Ferdinanda Januško, mladince iz Slovenj Gradca.

Po uničenju obeh bojnih skupin ter nazadnje še celice KPS v železnici Guštanj, ki jo je vodil Jakob Logar, je osvobodilna dejavnost v tem delu Mežiške doline za približno leto in pol zamrla in je kljub večkratnim poskusom tako PK KPS za Štajersko kot tudi CK KPS ni bilo možno obnoviti, zaradi strahu prebivalstva pred okupatorjem in nasiljem, delno pa tudi uspešne okupatorjeve propagande in socialne demagogije. Kljub temu pa je delovanje komunistov in članov SKOJ tako pred vojno kot tudi v začetku vojne pustilo pozitivne posledice. Poznejše delo aktivistov, posebno od pomladi 1943 naprej, je tu padlo na ugodna tla in Mežiška dolina je predstavljala izhodišče za širjenje NOB tudi v druge dele Koroške. Čeprav je bilo pozneje treba začeti vse znova, so se množične politične organizacije na terenu – tudi odbori Zveze slovenske mladine in aktiv SKOJ – tu razvile naprej in bilo jih je največ.

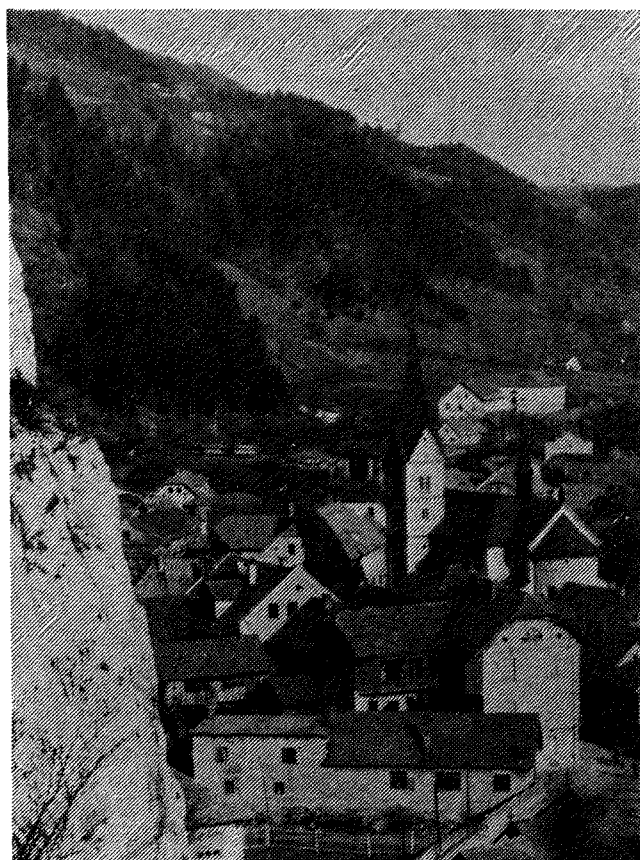
Po uničenju prvih poskusov upora proti okupatorju v spodnjem delu Mežiške doline se je težišče upora preneslo v zgornji del doline. Do konca leta 1942 – torej do prihoda aktivistov koroškega orožja – je težišče odpora proti okupatorju nosila mladina.

Akcije mladih skavtov v zgornji Mežiški dolini

Tudi skavti v Zgornji Mežiški dolini so bili pripravljeni ob okupaciji. Takoj so povsem samoiniciativno stopili v akcijo proti okupatorju. Njihov prizadevni vodja Ivan Hercog-Tim je takoj po prihodu Nemcev sklical v črnski šoli sestanek skavtov, na katerem jim je obrazložil politično situacijo in jim dal usmeritve za akcije. Kmalu se je oblikovala ožja skupina najbolj aktivnih mladincev – skavtov, ki so ji pripadali Ivan Hercog-Tim, Kristl Markovič-Mato, Bruno Reš, Ivan Šipek, Avgust Ledinek-Tabor, Drago Markonič, Milan Kranjc-Brane, Rado Lipičar, Tonček Piko in Jože Knez-Kolja. Slednji je bil politično najbolj razgledan, saj je bil že pred vojno kot dijak mariborske gimnazije sprejet v SKOJ. Vzdrževal je zvezo s PK KPS v Mariboru vse do 19. septembra, ko so Nemci aretirali ljudi, s katerimi je bil povezan, in je moral zapustiti Maribor. Že na začetku okupacije je tam ustanovil prvo trojko SKOJ, ki sta ji razen njega pripadala še Rado Lipičar in Ivček Eržen; ti trije skojevci so usmerjali celotno gibanje mladine v Črni in ga povezovali z gibanjem drugod po Sloveniji. Razlagali so mladincem politične razmere in cilje KP in OF.

Prav tako kot črnski so bili aktivni tudi mežiški skavti, posebno Ferdo Reš, Mirko Capuder, Franc Setina in drugi. Postopoma so se skavtom pridružili tudi mladinci, ki prej niso bili vključeni v skavtsko organizacijo: Ivan Rožanc, Karli Markovič, Tomo Orehek, Karel Stropnik in Maks Mlinar. Pridno so se zbirali v skavtski društveni pisarni v kletnih prostorih osnovne šole v Črni in kovali načrte za akcije.

V Črni je bilo malo radijskih sprejemnikov, in še te so imeli v glavnem nemškutarji. Iz dnevnega časopisja so mladinci izvedeli, da bo govoril po radiu Hitler. Dva dni pred napovedanim govorom so se zbrali v skavtski sobi in premišljali, kaj bi naredili, da bi preprečili poslušanje govora. Ivan Hercog-

Črna na Koroškem

Tim in Milan Kranjc-Brate sta se kot električarja zavezala, da bosta naredila napravo za motenje radijskih valov, ki naj bi bila podobna telegrafu, le da bi namesto kolesa za trak imela žarnico.

Res sta jo naredila, jo montirala v skavtski sobi in ostala pri njej, drugi mladinci pa so se razkropili po Črni in prisluškovali, kako naprava deluje. Delovala je brezhibno in črnski nemškutarji niso mogli poslušati Hitlerjevega govora. Kmalu po tem dogodku so jim oblasti zaklenile sobo in sestajati so se morali po gostilnah pri Rešerju in Reiterju.

Ob raznih proslavah, ki so jih organizirale v Črni nemške organizacije (Frauenschaft, Hitlerjugend, Kärntnervolksbund), so mladinci organizirali bojkote. Tako je bil julija 1941 napovedan obvezni miting krajanov, ob osmi uri zvečer pa proslava, na kateri naj bi govoril okrožni vodja (Kreisleiter) Grum. Mladinci so takoj pripravili protiakcijo. Del se jih je udeležil proslave pod firmo Hitlerjugend, Ivan Hercog, Jože Knez in Milan Kranjc pa so odšli k transformatorju. Po več poskusih se je slednjemu posrečilo, da je vrgel kos žice čez električne vode in napravil kratek stik, tako da je bil ves kraj v trenutku v temi. Na mitingu je nastala zmeda, posebno tašanje govora. Ivan Hercog-

so zunaj partizani. Ob splošni zmedy in prerivanju je bil miting končan, krajevna nemška policija pa je dobila strogi ukor zaradi nepazljivosti.

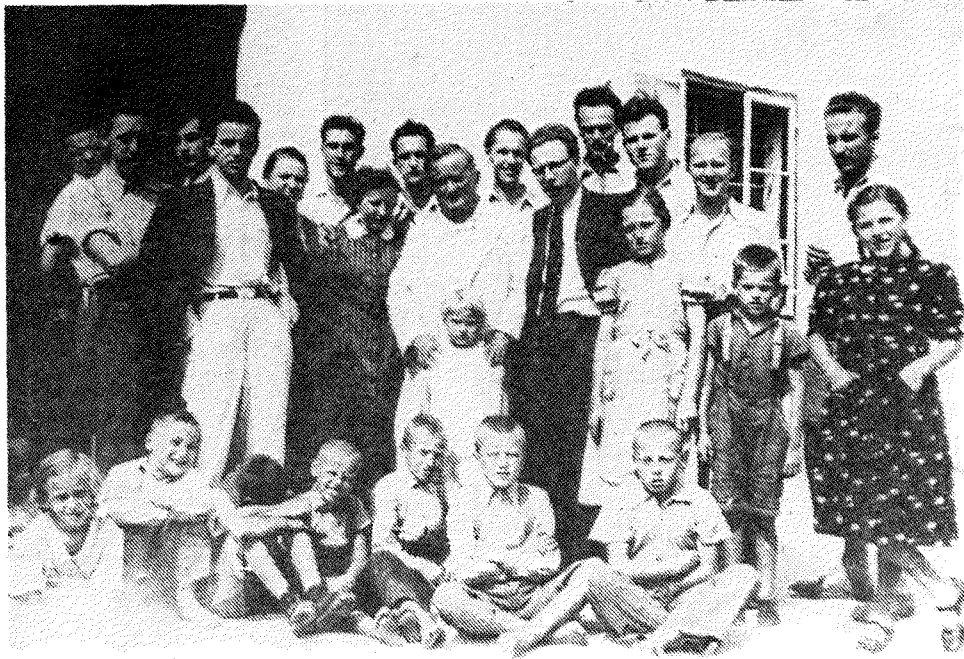
Mladinci so imeli na podstrešju črnske bolnišnice radio, kamor so skrivaj hodili poslušati poročila in so bili tako dobro seznanjeni z razmerami na bojiščih. V stanovanju Milana Kranjca so imeli na steni zemljevid, na katerem so označevali potek bojev na frontah. Domislili so se tudi, da bi izdajali ilegalni list, v katerem bi s pesmijo, prozo in šalo spodbujali ilegalni list, v katerem bi s pesmijo, prozo in šalo spodbujali napredno misleče ljudi k aktivnejšemu boju proti okupatorju.

Lotili so se dela in že septembra 1941 je nastala prva številka lista, ki je obsegal 8 strani in so ga imenovali Naprej. Tiskali so ga na občini na šapirograf. Natisnili so 6 izvodov; enega so poslali v Mežico, enega v Žerjav, enega jamskimi obratom rudnika, dva so namenili prebivalcem Črne, enega pa za arhiv. List je imel na prvi ovojni strani na zgornji polovici petokrako zvezdo, pod njo pa v polkrogu izpisano ime lista.

Druga številka je izšla v začetku decembra istega leta. Poleg literarnih prispevkov je vsebovala tudi sestavek Jožeta Kneza-Kolje Kaj je OF. Razmnožena je bila v 12

Kefrov mlin blizu Guštanj, kjer sta bila 2. in 3. kongres SKOJ

Udeleženci narodnoosvobodilnega tabora na Lešah

izvodih. Tretjo številko pa so mladinci samo pripravljali, vendar ni doživela izida, ker jih je občinski sluga Aleš Primožič opozoril, da jih opazuje in zasleduje zagrozen nemčur in rudniški paznik Maks Konič. Ker so poznali njegovo grobstvo in slepo pokorščino nemškemu rajhu in ker niso mogli lista razmnožiti drugje kot na občini, so opustili izdajo.

Pozno jeseni 1941 je Jože Knez-Kolja sklical sestanek mladincev v stari gledališki dvorani pri Krulcu. Obvestil jih je, da prideta v Črno aktivist in aktivistka, ki sta zadolžena za organizacijo uporniškega gibanja v Mežiški dolini. Čez dva dni sta res prišla zvečer z avtobusom ter se predstavila kot študent Ivan in študentka Štefka. Tisti večer in naslednji dan sta se zadrževala na domu pri Knezu, naslednji večer pa sta imela sestanek s črnskimi mladinci v Hercegovem stanovanju. Sestanek je trajal dolgo v noč in od takrat naprej so začeli mladinci delati bolj sistematično in pridobivati nov krog sodelavcev. Kveder je odločno zavrnil prošnjo mladincev za odhod v partizane. Naročil jim je, naj do nadaljnjega ostanejo doma in pripravljajo teren za razvoj NOB.

Po izselitvi zavednih družin iz Črne in okolice so nemške oblasti zaplenile njihove zasebne knjižnice, prav tako pa tudi knjižnice bivših društev ter šolske in župniške. Vse knjige so Nemci sprvili na šolsko podstrešje. Šola je bila od takrat naprej zastražena. Ena prvih akcij mladincev po sestanku z aktivistoma je bila, da so začeli odnašati knjige s šolskega podstrešja. Akcijo so izvajali v skupinah po pet mladincev: dva, ki sta za silo obvladala nemški jezik, sta zamočila stražarja, drugi trije pa so na zadnji strani šole po vrvi spuščali knjige s podstrešja in jih tako odnašali v bližnje grmovje. Od tam so jih spravili pod neko skalo na Tebru, nato pa jih naslednji dan v aktovkah odnesli v zapuščen rudniški rov na Igrčevem. Tako so spravili na varno več sto knjig, pri tem pa pazili, da so izbrali res samo take knjige, ki so imele določeno vrednost.

Ko so v Črni formirali SA, NSKK, NSFK so Avgusta Ledineka in Ivana Šipka določili za vodenje administracije, kartoteke, blagajne in skladišča za uniforme. Pi-

sarna in skladišče sta bila nad trgovino pri Prahu. Ko je prispela nova pošiljka uniform in čevljev za SA, sta mladinci že pri prevzemu utajila pet kompletov in pri nadaljnjih dveh pošiljkah še po šest. Pri izdajanju sta utajila še nadaljnje komplete. Vseh 22 kompletov so mladinci spravili iz skladišča ter jih prenesli nekaj h kmetu Hedu (partizansko ime Golaž) v Koprivno, nekaj pa h Končniku v Toplo, tam pa so jih prevzeli partizani. Pri pobiranju prispevkov za zimsko pomoč so mladinci vračali prazne kangle. Seveda pa so se lotevali tudi precej bolj drznih akcij. Ivan Hercog in Milan Kranjc, ki sta delala kot električarja v topilnici svinca v Žerjavu, sta spotoma na delo in nazaj trgala nemške plakate. Zabijala sta žeblje v motorje topilniškega obrata, da so se kar po vrsti uničevali. Milan Kranjc je nekega dne spustil iz dveh cistern 30 ton cinkove surovine, ki je nato stekla po kanalih v Mežo. Nastala je ogromna škoda. Nemci so iskali krivca, toda zaman. Nekeč sta dobila naročilo za delo v podzemni rudarski centrali. Vodstvo montaže so imeli v rokah madžarski monterji firme Ganz iz Budimpešte, ki so bili vsi zagrizeni fašisti.

Milan Kranjc si je v strojni delavnici v Žerjavu priskrbel nekaj kilogramov železnih opilkov. Naslednjega dne sta s Hercogom izpeljala sabotažno akcijo. Hercog je bil na straži, Kranjc pa je v ležaje generatorja nasul opilke. Ob 21. uri zvečer so se ležaji vneli. Zaradi pomajnkavanja toka je rudniške izkopne jame začela zalivati voda. Krivde so bili obdolženi monterji. Vodstvo rudnika je mobiliziralo vse dosegljive strokovnjake, tako da je centrala po nekaj dneh začela obratovati. Spet je nastala ogromna škoda zaradi prekinitve proizvodnje oziroma izkopa v rudniku.

Nekateri znani vaški socialdemokrati se niso strinjali z ofenzivnimi akcijami mladincev. To je bila v glavnem starejša skupina, ki se je povsem izolirala in zastopala politiko čakanja; bila je sicer protifašistično usmerjena, vendar je bil strah pred posledicami pri njih prevelik. Mladinci so jih sicer skušali pridobiti na svojo stran, toda brez uspeha, in tako so ostali v svojih akcijah osamljeni.

(se bo nadaljevalo)

Zvonka Popit-Marica

Sredi avgusta smo prezgodaj zgubili eno od borbenih mladink in žena naše predvojnne generacije Zvonko Robas, rojeno 15. 1. 1918 v Ljubljani. Pri nekdanjem Bonaču v Šelenburgovi ulici je delala šest let in postala črkostavka. Še kot mladinka se je povezala z delavskim

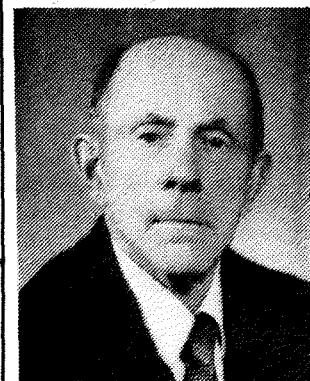
gibanjem v Ljubljani in okolici, ki je po zletu Svobode v Celju leta 1935 in po kongresu na Čebinah leta 1937 vse bolj prerasčalo v mogočno gibanje delavcev, kmetov in delovne inteligence, v Slovensko ljudsko fronto, Kmečko delavsko gibanje, Zvezo delovnih ljudi in dalo slovenskemu narodu zmogovito Osvobodilno fronto ter socialistično revolucijo. Zvonka je bila ves čas zavestno navzoča v tem gibanju zlasti med črnuskimi in ježenskim delavci, v Vzajemnosti, štrajkih, izletih, demonstracijah in s puško v roki. Bila je ena od prvih partizank. Leta 1939 se je preselila na Črnuče in postala članica KPS. Delala je največ med mladino in ženami skupaj z Rezko Dragarjevo in Danilo Kumarjevo. Ob kapitulaciji bivše jugo-

slovanske vojske in okupaciji je bila Zvonka skupaj s pokojnim možem Maksom Pečarjem, narodnim herojem, prva med komunisti, ki so že 24. 6. 1941 oblikovali Rašiško četo. CK KPS jo je kot partizanko že avgusta 1941 poklical kot kurirko, kasneje pa na posebno zaupno delo v ljubljanski ilegali. Njen mož Maks Pečar ji je padel že 30. 9. 1941 v boju z Nemci. Julija 1942 je ponovno odšla k partizanom na Krim, od tod pa se je po ustanovitvi Tomšičeve brigade vključila v njen drugi bataljon kot borka in sekretarka SKOJ. Potrebe po grafičnih delavcih so jo vodile v Tehniko k tovarišu Petraču, kjer je ostala do konca vojne. Po vojni se je poročila, ustvarila družino in nadaljevala s poklicnim delom v Ljubljani, Celju in zopet v Ljubljani pri obnovi domovine kot politična aktivistka in skrbna mati ter vzgojiteljica.

Ljubljansko Posavje s Črnučami in Ježico se jo rado spominja na tiste težke dni pred vojno in med njo, ko je delala kot politična aktivistka in borka, kjer je bilo potrebno. Medvojni aktivist OF v občini Ljubljana Bežigrad je Zvonkino delo zajel tudi v knjigi Na levem bregu Save izpod peresa Franceta Sušteršiča. Neprecenljivi so prispevki pokojne Zvonke, tako pred vojno, med NOB in v svobodi. Zvonka je bila nosilka spomenice 1941, reda hrabrosti, reda bratstva in enotnosti II. in številnih drugih družbenih priznanj. Zadnja leta je zdravstveno močno oslabela in se vsa razdajala svojim vnučkom. Strla jo je zahrbtna bolezen. Krajevna skupnost 7. september, kjer je nazadnje bivala, in ljubljansko Posavje jo bosta ohranila v trajnem spominu.

Miha Čerin

Andreju v spomin

Umrl je Andrej Prezeli, po domače Mežnarjev Andrejček iz Raven pri Cerknem. Že malo prej smo se poslovili od njegove žene Antonije. Vsakokrat nam je hudo, ko se poslavljamo, še posebno, kadar se moramo posloviti od takega človeka, kot je bil Andrej.

Sin kočarja je bil. Kruha pri hiši v njegovih mladih letih ni bilo. Trdo ga je služil

proč od domačega kraja, po Krasu in drugje kot dninar.

S tem pa je spoznaval takratno življenje delovnega človeka, proletarca in polproletarca ter se kalil v zavrednega Slovenca prav v času najbolj raznarodovalne politike italijanskega fašizma. Hitro je dozoreval v moža in spoznaval takratne politične razmere primorskega Slovenca. Vključil se je v boj proti raznarodovanju z dejanji, ki so bila takrat možna največkrat le ilegalno, to je s petjem slovenskih pesmi zvečer na vasi ter z aktivnim delovanjem pri Prosvetnem društvu. Zato ni bilo naključje, da ga je revolucionar in organizator vstaje na Cerkljanskem Jakca Stucin-Cvetko vključil v organizirano aktivistično terensko delo OF že poleti 1942 in mu zaupal pomembne naloge. Prve dni 1943. leta je bil sprejet v KP, kate-

ri je bil zvest do poslednjega dne. Bil je komunist in tovariš v pravem pomenu besede.

Močna narodna zavest in pripadnost sta bili vrline, ki sta ga spremljali ves čas NOB. Sprejemal je odgovorne zadolžitve, od dela terenca, člana terenskega odbora OF, člana rajonske gospodarske komisije, predsednika KNOO Ravne do dela v vaški partijski organizaciji.

Po osvoboditvi je bil v prvih vrstah za obnovo kraja. Težka povojna leta mu niso prinesla počitka. Bil je med tistimi, ki so se zagnali v uresničevanje ciljev NOB. S trdnostjo, neomajno politično hrbenico je znal graditi nove odnose med ljudmi, sledil naprednim idejam, jih spremljal in uresničeval. Sprejemal je vse naloge in funkcije na krajevni, občinski in okrajni ravni v ZK, SZDL ter ZB in tako razdal svoje sile za družbenopolitično delo. Našel je čas za kulturno delo na vasi, bil aktiven pri ustanovitvi gasil-

skega društva v Ravnah, organizator nešteti zborovanj in sestankov s krajinami.

Pri izvajanju sprejetih nalog je bil neizprosni in dosleden. Prekaljen, kot je bil, je vsako delo opravljal premišljeno. Zmeraj je bil skromen, pošten, nepristranski, odkrit in resnoljuban. Sebe nikoli ni postavjal v ospredje. Ob vsem delu je bil skrben oče številni družini, ki ni nikdar živela v izobliju, a bila zvesta socialističnim idealom in naši družbi.

Vsa priznanja in odlikovanja je sprejemal z veliko hvaležnostjo, kot da je njegov dolg do družbe še večji kakor prej, pa čeprav mu nikoli niso poplačala tistega, kar je družbi dal. Malokrat se toliko dobrih lastnosti zlije v enem samem človeku in mu izoblikuje značaj trdnega, klenega delavca, revolucionarja. Danes, ko je odšel, se tega morda bolj zavedamo, kot smo se za njegovega življenja.

Pavel Makuc

Smrt mu tokrat ni prizanesla

Pred dnevi smo se za vedno poslovili od Franca Žalca s Toškega čela pri Ljubljani, od nekdanjega borca NOV, krajana in vzornega družbenopolitičnega delavca kra-

jevnje skupnosti Podutik.

Franci Žalec se je rodil 26. junija 1908 v Zapudju pri Črnomlju. Kmalu je moral po svetu za kruhom. Zaposlil se je v Mariboru kot samostojni tesar na železniškem mostu. Bilo je to leta 1941, kmalu po izbruhu druge svetovne vojne. Že decembra istega leta je od tam pobegnil v domači kraj, v Zapudje.

Čez zimo je bil doma, spomladi 1942. je odšel v Kočevsko, kjer je dobil zvezo s partizanskimi enotami in se je tako vključil v partizan-

ske vrste. Na stražah in izvidnicah se je v mnogočem izuril. Sodeloval je pri vseh pohodih, 10. junija 1942. leta pa je že bil v četi pri Sv. Potoku. Bil je zanesljiv in komandir čete Mirko Kranjc mu je zaupal nalogo komandirja zasede.

V roški ofenzivi je bil tudi ranjen. Po nekajurnem bivanju v bolnišnici Bele vode se je vrnil v četo pri Sv. Potoku. Vas so pozneje Nemci požgali, ustrelili njegovega brata in še sedem vaščanov. V akcijah mu je nemalokrat trda predla. Štirikrat je bil že na pragu smrti, le zbratnost in iznajdljivost sta ga rešili. Deset tisoč lir nagrade

so razpisali za Franca.

Po vojni je bil leta 1946 demobiliziran. Z ženo se je preselil v Radgono, kjer je poleg kmetovanja opravljal številne odgovorne naloge. V članstvu ZK je bil sprejet 9. januarja 1943. leta.

Leta 1966 se je preselil na Toško čelo pri Ljubljani, kjer si je z ženo zgradil dom. Bil je priljubljen med znanci, prijatelji, nekdanji soborci in krajinami krajevnih skupnosti Podutik. Tudi za mlajšo generacijo je našel toplo besedo; mladino je imel rad. In delo. Nenadna smrt pa je pretrgala še vse njegove načrte.

Jože Čurin

Lovske puške za 1. Pohorsko četo

V prejšnji številki se je iztekel zapis z naslovom Napad I. Pohorskega bataljona. Avtor nam je dodatno poslal še izjavo Breznika - Josipa Hudernika, kmeta z Orlice, z željo, da jo v celoti objavimo kot dopolnilo k zapisu.

Še pred uradno kapitulacijo Jugoslavije v aprilski vojni je 10. aprila 1941 prišlo k Brezniku šest vojakov iz Šošnarjevega bunkerja ob Dravi, ki so se čez Orlico umaknili v notranjost Pohorja. Na skednju so se preoblekli v civilne obleke, pustili tam puške in nekaj streliva in odšli. Josip Hudernik mi je povedal tole:

»Že v aprilu smo morali na strogi ukaz oddati lovskie

puške kakor tudi vse orožje, strelivo in opremo, ki jo je pri umiku pustila ali odvrгла umikajoča jugoslovanska vojska. Na občino sem oddal le štiri vojaške puške manliherice, nekaj streliva in lovsko puško, dve manliherici z nekaj streliva pa sem zakopal. Kmalu se je pri meni oglasila orožniška patrolja, me postavila pred zid in zahtevala skrito orožje. Ne vem, kako so zvedeli za to orožje. Pomiril sem patroljo šele potem, ko sem pokazal potrdilo občinskega tajnika, da sem oddal vojaške puške s strelivom in svojo lovsko puško.

Julija se je pri meni večkrat ustavil Peter Pungarnik, kamnosek, (vermani so

ga ustrelili 5. avgusta 1944 po izdaji na domu), ki je mimo nas hodil vsak dan na delo v jospidski kamnolom. Iz pogovora je zvedel, da imam skriti manliherici s strelivom. Avgusta me je nagovoril, naj oddam puški Jonku, kmetu iz Janževega vrha, ki da zbira orožje za partizane in je le dober kilometer zračne črte oddaljen od naše kmetije. Še isti večer sem odkopal puški in strelivo in ponoči vse odnesel k Jonku-Lenartu Jamniku. Ta je bil namreč spreten samouk polpuškar, ki je vso okupacijo popravljal orožje partizanom. Takoj se je z vnelo lotil čiščenja zarjavelih pušk, ki sta bili brezhibni, da bi še obe isto noč pri-

pravil za najavljenega kurirja Luko Grubelnika ali njegovega sina Edija-Ramskega kočarja, da ju odnese naprej. Pred odhodom mi je Jonk rekel, da bo v Ribnici še ta teden pokalo. Govoril je resnico.

Po Skerlovnikovi izjavi, ki ji ni oporekati, je 1. Pohorska četa dobila 10. avgusta pri Terzanu le štiri lovskie puške in je zamenjava z manliherico izključna. Zaradi tega menim, da sta bili Breznikov manliherici zadržani na območju Jonk-Ramskega kočarja, čeprav sta bili za 1. Pohorsko četo takrat izjemno pomembni.

inž. Franjo Sgerm

Udeleženci narodnoobrambnega tabora nad Prevaljami poleti 1938

Spominsko obeležje je odkril Vlado Marčinko-Toti

SMOLNIK-FALA

Borcem Ruške čete

Potem ko je bila pohorska četa po težkih bojih v zimi 1941 razformirana, so 22. decembra 1941 v nekdanji Pogačnikovi elektrarni ustanovili Ruško četo. Takrat so bili navzoči Miha Pinter-Toledo (španski borec, pozneje proglašen za narodnega heroja), Jakob Špenga in Franca Jezernik. V prvem obdobju so jo sestavljali samo domačini.

Komaj ustavljena četa je kmalu opozorila nase. Njeni območji dejstevanja sta bili Pohorje in dolina Drave. Že njene začetne akcije so bile odmevne. Borci Ruške čete so namreč uspešno »operirali« tako rekoč pred Mariborom, kjer je imel nemški okupator razpreden svoj aparat za zatiranje odporiškega gibanja tudi vrsto močnih postojank. Za čiščenje terena so uporabljali še dodatne enote.

Borci Ruške čete so kot samostojna enota delovali približno leto dni. Novembra 1942 so

se pridružili prvemu Pohorskemu bataljonu in z njim padli 8. januarja 1943. Delovanje Ruške čete sega v prvo in drugo leto okupacije, se pravi v čas, ko je bil nemški okupator s svojimi osvajačnimi pohodi po Evropi na vrhucu slave, zato je bila ta enota na eni strani velika moralna opora narodnoosvobodilnemu gibanju, po drugi pa dokaz, kako organiziran je bil odpor na ruškem območju. Nasilje, grozodejstva, aretacije, streljanje talcev in izgoni ljudi v koncentracijska taborišča niso mogli zlomiti borbene duha zavednih Rušanov. Na mesto prejšnjih so stopali novi aktivisti in borci, Ruše z okolico so bile že pred vojno prava trdnjava slovenstva, Borci Ruške čete so s pomočjo zanesljivih aktivistov OF Franca Potočnika-Zagarja in družine Bodlje prišli do postojanke nad Srnčovo domačijo. Na Smolniku nad Rušami so prezimili v gozdni globeli.

Spomin na tisto zimo je bilo treba obeležiti. Krajevne organizacije Smolnika-Fale so na tem kraju namestile obeležje, ki so ga v trajno varstvo prevzeli tamkajšnji gasilci. Ob tej priložnosti so se spomnili tudi vseh padlih aktivistov. Ta majhna krajevna skupnost je za svobodo darovala 49 življenj.

DRAGO MIKLAVEC

VRBJE PRI ŽALCU

Prekaljenemu tomšičevcu se leta ne poznajo

»Nisem eden tistih, ki kar naprej jamrajo in stokajo, kako da je v naši domovini hudo, pri tem pa mnogi živijo kot ameriški lordi. Res je, čas zadnje vojne se hitro oddaljuje, prenekateri so nanj pozabili. Jaz ne. Kot bivši tomšičevac nosim v sebi spomine, kakor da se je vse skupaj včeraj zgodilo...« pripoveduje Mirko Bališ-Bališev Mirč.

»Vemo, da je bila Tomšičeva brigada tako rekoč eno samo jeklo. In del tega sem bil tudi sam. Bili smo bitke, hodili in hodili, toda disciplina je bila na visoki ravni. Železna. Sicer pa smo bili kot bratje, kot sinovi in hčere ene družine.

Najbolj me je jezilo, ko smo se morali umakniti z naše Koroške. Dva velika poraza smo doživeli: borci za Trst in mi za Koroško. Oče je bil borec generala Maistra. Prvi Bališ, ki se je boril za osvoboditev Koroške. Odnesele so ga na Koroškem jaz. Kljub razočaranju sem tudi sam imel srečo, da me ni zadelo. Nič kaj prijet-

Po letnem zboru članov ZB je Bališev Mirč zaplesal s sodelavko iz vojnih časov.

na ni bila dolga pot v Vojvodino. Vedno sem bil neke vrste Švejk. Naj nam je šlo še tako za nohte, dobre volje mi ni zmanjkalo.

In tak sem še danes. Moj oče je bil trden in napreden kmet. Pa seveda naprednjak. Ob prihodu Nemcev smo Bališi dobili bele legitimacije. Priženil sem se na lep grunt in dolga leta uspešno kmetoval. Res je, da imam kar čedno pokojnino, nekaj časa sem bil v službi na družbenem posestvu, toda veselje do zemlje in živine do danes ni usahnilo. Škoda, da je prerano umrla moja skoraj preveč pridna žena Elizabeta. Ostala sta mi sin in hčerka pa seveda vnuki. Ob njih čutim, da še pri sedemdesetih nisem star. Rad kaj kupim, prodam, trgovska žilica v meni pač ne usahne.

Vesel sem, ker moj rodni kraj napreduje iz leta v leto. Mladina je nekaj let izredno aktivna. Vsem, kar je novo, je tisoče prostovoljnih ur. Imamo tudi svojo krajevno skupnost. Kraj se širi, vse več je mladih družin. Precej je kmetov in vsi smo skrbni obdelovalci. Zemlja nam daje kruh, seveda če je dobro obdelana. Tega se pre malo zavedamo.

Rad hodim tudi na seje občinskega odbora ZB, posebno na letne zборе. Prijetno je srečanje starejših članov ZB. Pokramljamo, obujamo spomine, in če tako nanese, ob dobri kapljici in domačem muziciranju tudi zaplesamo. Moti pa me, ker pozabljamo na borce, ki so jih leta in bolezen priklenila na posteljo, obiskov pa je iz leta v leto manj. Sicer pa je za nas borce socialno in zdravstveno kar dobro poskrbljeno. Prepričan sem, da je naša organizacija na trdnih nogah. In tako je tudi prav.

DRAGO KUMER

RADLJE

Skrb za ohranjanje izročil

Na zadnjem športnem dnevu, ki je imel poleg tega obrambno in kulturno vsebino, so se učenci OŠ Borci Lackovega odreda v spremstvu borcev odpravili na pohod k pomniku NOB Lehen na Pohorju. Spomenik so slovesno odkrili lani ob radeljskem občinskem prazniku, ki ga vsako leto praznujejo 12. avgusta v spomin na zgodovinski dogodek iz prvega leta vstaje. Takrat je na tem območju počila prva partizanska puška. Pa ne samo to. Leta 1941 so borci prve Pohorske čete uspešno napadli vas Ribnico na Pohorju. V noči z 11. na 12. avgust 1941 so prvi partizani na Pohorju ustanovili prvo bojno partizansko enoto v tem delu Slovenije, na severnem Pohorju, in sicer pod vodstvom aktivista Iva Skerlovnika. Na tem kraju so na pobudo osnovne šole na Brezini, imenovane po borcih Lackovega odreda, postavili dostojen pomnik pohorskim partizanom s prispevki dela krajevne skupnosti Podvelka in predvsem s prostovoljnimi delom. Že ob odkritju je bilo poudarjeno, da mora ta spominski kraj postati zbirališče mladih. Za pomnik skrbe gozdarji in borci iz Podvelke, ki so stalni, in ne edini obiskovalci.

Obisk spomenika je bil skrbno pripravljen. Učenci višjih razredov so na pohodu z Lehna med potjo reševalni različne zanimive naloge.

Pomnik sestavljata velik granitni kamen z vklesanim napisom pohorskim partizanom in lesen objekt na istem kraju, kjer je nekoč stala lovska kočica kmeta Jakoba Urbana, soudeleženca NOG. Učenci so pripravili tudi krajši kulturni program. Sodelovali so tudi borci in predstavniki tozda Gozdarstva in lovske družine iz Podvelke. Ti skrbijo za pomnik, v skladu s posebnim sporazumom, sklenjenim v naši občini.

Tovariš Skerlovnik-Janez, aktivist, udeleženec napada na Ribnici, je navzočim pionirjem in mladini pripovedoval o začetku narodnoosvobodilnega gibanja v tem delu Pohorja, o pripravljenosti ljudi, o njihovem prispevku k zmagi nad fašizmom. Njegovemu pričevanju je mladina pozorno prisluhnila. Nato so spregovorili še drugi borci, med njimi predsednik SO Radlje ob Dravi dr. Hrabro Sterdin, ki je govoril o dogodkih iz bojev, povezanih z občinskim praznikom. Slovesnost ob spomeniku so sklenili člani ŠKUB.

Seveda pa srečanje ne bi bilo popolno, če se ne bi ustavili še na kmetiji Urbanc, v partizanski postojanki, katere tedanji lastnik je dajal zatočišče prvim borcem za svobodo.

PETER MACUH

Belinka Šentjakob

ISKRA

Iskra – industrija baterij Zmaj

61000 Ljubljana, Stegne 23

Tel.: (061) 571-511, telex 31178 YU Zmaj Lj

Ime, ki ne sodi v monografijo

Vztrajam pri svoji izjavi: »Oto Terglav je bil zavesten sovražnik NOB«. To je bilo objavljeno v Večeru 11. julija 1985. Ta članek je istoveten z izjavo, ki sem jo dal maja 1981 članom zgodovinske komisije odbora aktivistov celjsko-savinjskega okrožja. Tedaj je predsednik občinskega odbora ZB Žalec Rudi Cilenšek zaprosil partizane, ki smo poznali Ota Terglava – dezerterja iz 1. Pohorskega bataljona, naj damo o njem izjavo. Vprašanje je bilo, ali je primerno vklesati Terglavovo ime na spomenik padlim v NOV na Polzeli. To vprašanje je bilo treba raziskati, ker je zgodovinar France Filipič Ota Terglava v svoji knjigi Pohorski bataljon označil kot partizanskega dezerterja in izdajalca. (France Filipič: Pohorski bataljon, str. 389 in 431 v izdaji 1963 in str. 644 v izdaji 1968)

Tudi Franc Zalaznik-Leon je v svoji knjigi Dolga in težka pot 1941–1945 na 165. strani zapisal: »V Savinjsko dolino je Grom – Oto Terglav prenašal pošto, ker za drugo delo ni bil skoraj več sposoben. Kmalu zatem pa ga sploh ni bilo več nazaj, ker je dezertiral.«

Tone Ulrih-Kristl je izjavil maja 1981, da je Oto Terglav decembra 1942 dezertiral z mesta, kamor ga je poslal štab 1. Pohorskega bataljona.

Ker so nekateri borci trdili, da se je Oto Terglav po svojem begu prelevil v belogardista, se je občinski odbor ZB Žalec obrnil na Republiški sekretariat za notranje zadeve v Ljubljani. Ti so z dopisom potrdili, da je iz gestapovskih dokumentov razvidno, da je Oto Terglav zapustil partizanske vrste zaradi političnih razlogov in se prelevil v privrženca belogardistov.

To sem zvedel v letu 1981, zato nisem bil presenečen, ko je letos izšla monografija Polzele. Med padlimi borci smo zagledali ime Ota Terglava. Prva sta protestirala borca iz Žalca Rado Reberšak in Konrad Pevac s članom v TV-15.

Tudi jaz sem bil ogorčen nad dejanjem urednikov monografije o Polzeli, zato sem napisal članek: »Oto Terglav je bil zavesten sovražnik NOB«. Borci smo dobili odgovor v prispevku »Za Ota roko v ogenj«, ki sta ga napisala urednika Vili Vybihal in Stanko Novak. Ker me urednika pozivata, naj posredujem nove podatke o Otu Terglavu, češ da bodo »razblinili dvome in dopolnili monografijo Polzele in zadevo zaključili,« sem prisiljen povedati nekaj svojih mnenj. V prvi vrsti mišlim, da je poziv zasmehljiv. Če bi urednika imela resen namen pogovoriti se z borci, bi morala to storiti pred izidom knjige. Vidim, da se urednika V. Vybihal in Novak nista obrnila niti na občinski odbor ZB Žalec, kjer bi lahko dobila potrebne informacije in dokumente.

Iz članka kustosinje Muzeja revolucije Celje Andreje Rihtarjeve v TV-15 dne 18. julija 1985 se vidi, da sta ji urednika monografije Polzela podtaknila ime Ota Terglava. V istem članku TV-15 Rihtarjeva pove, da je občinski odbor ZB Žalec od urednikov zahteval, naj v monografiji črtajo ime Ota Terglava iz seznama padlih partizanov. Ker sem se osebno prepričal, da knjigarna Mladinska knjiga v Žalcu naprej brez sprememb prodaja monografijo Polzele, sem prepričan, da je to izigravanje in ignoriranje organizacije zveze borcev. Ko urednika v svojem članku pišeta o »čudnih in presenetljivih« stvarih, imam vtis, da zelo šlabo poznata NOB. Najbrž ne vesta, da smo vsi stari partizani, ki smo se prostovoljno bojevali proti okupatorju, prisegli, da se bomo do konca bojevali proti tujim zaslužnjalcem. Vsak partizan se je zaklel, da je pripravljen sprejeti kazen, če prelomi prisego. Tega se je gotovo zavedal tudi Oto Terglav, zato se je skrival pred partizani, ko je zapustil njihove vrste.

Začuden sem nad podatkom, ki sta ga navedla urednika Vybihal in Novak, »da je aktivni del uredniškega odbora za monografijo Polzela« obiskal sestro Ota Terglava – Štefko Železnik, ki je pokazala zapiske, ki sta jih skupno s predsednikom ZB Polzela napravila v pogovoru z domačini iz Šmihela nad Mozirjem. Po urednikovem mnenju so torej odločilne le tiste priče oziroma prebivalci Šmihela, ki so Otu Terglavu več ko leto dajali skričališče pred partizani? Torej so izjave partizanov ničeve, tudi tistega kurirja postaje 1/3, ki je Ota Terglava našel v bunkerju oboroženega s pištolo in ga je predal VOS. Ta kurir je še sedaj živ, in če bi uredniki verjeli zvezi borcev v Žalcu, bi njegovo izjavo lahko videli.

Ko urednika citirata pismo Ota Terglava sestri Štefki, se čudim, da vzameta to pisanje za pristno. Pisal naj bi ga Oto že potem, ko se je osem mesecev skrival pred partizani. On naj bi bil še vedno zaveden partizan. Tako partizani že nismo nikdar pisali. Kdo ve, od kdaj je pismo! Kemična analiza bi gotovo pokazala, koliko je pismo staro. Sprašujem se tudi, kako je Terglav poslal pismo v Kasl, če je bil skrivalec. Kako morajo uredniki nepreverjene lističe vrednotiti kot dokumentarno gradivo?

Navedel sem nekaj svojih misli. Upam pa, da bodo svoje mnenje povedale tudi politične organizacije, zveza borcev, Muzej revolucije Celje in drugi.

JANEZ ŠTRIGL-ŽUTI

Za ravnovesje v okolju

Starejši ljudje se še zelo dobro spominjamo predvojnih let, ko smo morali sebe, svoje družine, v hudem pomanjkanju, mrazu, žejni, bosi in na pol nagi preživljati z najbolj skromno hrano, skorjami trdega kruha, da smo se ohranili pri življenju, da ne govorimo o tistih najhujših časih, ki so jih ljudje morali preživeti skupno z borci in aktivisti našega NOB! Med vojno smo imeli vsi samo eno željo, da bi se vsaj enkrat najedli in samo, da bi bilo teh strašnih dni enkrat konec.

Prišla je svoboda. Prva povojna leta, ko je bilo skoraj vse popolnoma uničeno, je bilo tudi s prehrano še veliko težav. Bela moka in meso so bile takrat samo še sanje. Prišel je čas, ko smo imeli že vsega dovolj, nekaterih stvari že odveč.

Danes, ko v mnogih deželah po svetu ljudje umirajo zaradi lakote, se moramo vprašati, ali se nekateri ne norčujejo prav iz te bede, ko ne vedo več, s čim bi se zadovoljili in kaj bi si še izmislili.

Ta skrajna, nesmiselna prevzetnost je povzročila že ekološko uničevanje, mučenje in ubijanje že tako oskrunjene narave. Vedno redkejši živali, ki s svojim obstojem urejujejo naravo, še tiste moramo pokončati. Vse to pa zaradi nekaterih izbirčnežev, ki imajo že vsega preveč, in raznih »sladokuscev«, ki jim je tako ravnanje nepomembno in postranska stvar. Danes je namreč mnogim goveje, svinjsko, telečje, ovčje in drugo meso že preslabo. Vedno več je raznih gostinskih ponudb s polži, žabijimi kraki, školjkami, raki in drugim. Nikomur ni več mar, kaj delamo.

IVO LEŠNIK

Srečanje v Grahovem

Letos, ko praznujemo 40 let osvoboditve, sem odrinila na pot v Slovenijo. Za nami je že vrsta let in srečna sem, ko se srečam z nekdanjimi tovarišicami ali s tovariši iz zapore, saj nas je vsako leto manj.

Dne 26. maja smo se odpeljali na Rakek po Pavlo Čančula in se skupaj odpeljali v Grahovo k Rezki Petrič.

Vse tri smo bile zaprte v »Prisilni« na Poljanskem nasipu. Vežejo nas spomni na hude čase, ki smo jih skupaj preživele v mladinski celici št. 17.

Rezka nas je čakala z družino in bila je srečna, ko smo prišli. Prvič sem se srečala z njimi pred nekaj leti, ker so bile do tedaj prepričane, da so me ubili. Iz celice so me bili odpeljali ponoči. Vedele smo, da se ob taki uri ne gre na zaslivanje. Bila sem zamenjana še z 18 zaporniki, česar pa tovarišice, ki so ostale v zaporu, niso vedele. Kakor sem zvedela, so jih kasneje odpeljali v Nemčijo v taborišče.

Po naključju so zvedele, da še živim. Po vojni sem se poročila in ostala na Hrvaškem. Sedaj se vedno dopisujemo in obiskujemo.

Srečne smo, da smo žive, saj nam je podarjeno 41 let življenja, življenja v svobodi. V Grahovem smo obiskale rezervnega majorja Tončka Drobnič in spet smo obujale spomine.

Upam, da se bomo letos srečale vse, ki smo še žive, v Ljubljani.

Pavli, Rezki in Tončki se zahvaljujem za prisrčnost in naj bi bilo takih srečanj še več.

VIDA TOMAŠEV
Zagreb

Odločanje brez borcev

V 30. številki Naš tovariš sem prebral članek z naslovom Zdraviliško-klimatsko zdravljenje in borci.

Predvsem me je zbodel podatek, da je zvezni komite za borce na koncu lanskega leta vrnil v proračun federacije 186 milijonov dinarjev iz različnih postavk! Članek je dovolj zgoren.

To so ogromna sredstva, ki bi zelo prispevala k zdravstvenemu stanju borcev NOV. Vprašujem se, kdo so funkcionarji, ki tako lahko podarjajo tolikšna sredstva federaciji, sredstva, ki so bila proračunsko namenjena zdravljenju borcev NOV. Ali tisoči borcev, potrebnih zdraviliškega zdravljenja, nimajo pri tem nikakršne besede? Prepričan sem bil, da smo si borci NOV že v boju pridobili pravico do odločanja. Kdo nam jemlje to pravico? Povejte imena tistih funkcionarjev, ki odločajo mimo borcev NOV!

Za zdraviliško zdravljenje so predvsem odgovorne komisije za borce NOV pri občinskih borčevskih ambulantah. Ne bom presojal njihovih strokovnih odločitev, ker nisem sposoben za to. Zanima pa me, kako nas zdravstveno razvrščajo? Zase vem, da imam mršavo bilanco zdravstveno-klimatskega zdravljenja.

JOŽE MARTINČIČ

Vabila

Odbor skupnosti borcev VOS OF za severno Primorsko sklicuje 3. zbor skupnosti borcev, ki bo v petek, 6. septembra 1985, ob 11. uri v vojašnici obmejnih enot na Ajševici pri Novi Gorici.

Po zboru in kosilu vabimo vse udeležence, da se ob 17. uri udeležijo odkritja spomenika borcem diverzantom NOV Primorske in Gorenjske v Novi Gorici ob Kidričevi ulici. Za tiste, ki se bodo pripeljali z avtobusom ali vlakom, bo zagotovljen prevoz iz Nove Gorice na Ajševico in nazaj. Prosimo za zanesljivo udeležbo.

Odbor skupnosti borcev
VOS OF za severno
Primorsko

★

Tradicionalno srečanje borcev Cankarjeve brigade bo v nedeljo, 1. septembra, ob 10. uri v Gradacu. Srečanje bo v okviru prireditve, ki jo pripravljajo družbenopolitične organizacije občin Črnomelj in Metlika. Srečanje borcev enot in ustanov, ki imajo domicil v teh občinah, njunih občanov ter mladine bo posvečeno 40-letnici svobode. Vlak iz Ljubljane odpelje ob 7. uri.

Vse borce brigade vabi
Odbor skupnosti borcev 5. SNOUB Ivan
Cankar

★

Skupnost borcev 15. udarne divizije NOV in POJ vabi vse borce Gubčeve, Cankarjeve, 12. 15. artilerijske brigade, jurišnega bataljona, avstrijskega bataljona in italijanske brigade Fontanot, naj se v nedeljo, 1. septembra 1985, ob 10. uri udeležijo srečanja aktivistov, mladine, občanov in borcev v Gradacu v Beli krajini (Grajski park).

Odhod vlaka v Gradac je ob 7. uri z železniške postaje v Ljubljani. Posebnih vabil ne bo.

Skupnost borcev 15. udarne divizije NOV in
POJ

★

Bela krajina vabi na srečanje borcev ob 40-letnici osvoboditve dne 1. 9. 1985 ob 10. uri v Gradacu vse prijatelje deželice pod Gorjanci. Posebej vabimo borce domicilnih enot, ki imajo domicil v občinah Črnomelj in Metlika, to so 15. divizija, partizansko vojaško šolstvo, Cankarjeva brigada, I. bat. VDV, 15. brigada in partizanski pevski zbor. Posebnih vabil ne bo.

DPO Črnomelj in Metlika

★

Odbor skupnosti borcev Jeseniško-bohinjskega odreda prireja pri planinskem domu Jeseniško-bohinjskega odreda na Uskovičnici nad Bohinjem srečanje v nedeljo, 8. septembra 1985, z začetkom ob 11. uri.

Na srečanje vabimo vse borce Jeseniško-bohinjskega odreda, Gradnikove in Prešernove brigade ter druge delovne ljudi in mladino.

Prevoz z osebnimi vozili je možen prek Rudnega polja na Pokljuko oziroma z vlakom do Bohinjske Bistrice, odkoder boste predvidoma peljala dva avtobusa.

Letošnje srečanje bo v spomin na dogodek pred 40. leti in obletnice osvoboditve, zato naj se borci in ljubitelji planin udeležijo v čimvečjem številu.

Odbor skupnosti borcev
Jesenjsko-bohinjskega odreda

★

Družbenopolitične organizacije občin Črnomelj in Metlika prireajo v nedeljo 1. septembra 1985 ob 10. uri v Grajskem parku v Gradacu skupno srečanje borcev domicilnih enot obeh občin, da bi skupno proslavili 40-letnico osvoboditve.

Borce Belokranjskega odreda vabimo, naj se udeležijo skupne proslave z mladino in drugimi občani. Odhod rednega vlaka iz Ljubljane bo v nedeljo, 1. septembra ob 7. uri.

Odbor
skupnosti borcev Belokranjskega odreda

★

Odbor za postavitev spomenika pri OO ZZB NOV Nova Gorica ter družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost Temnica vabijo delovne ljudi in občane, mladino, aktiviste in borce k slavnostnemu odkritju spomenika veliki zmagi nad 7. bataljonom SS divizije Prinz Eugen, ki so jo 16. januarja 1945. leta izbojevali udarni bataljoni 31. divizije, udarni vod Goriškega vojnega področja in tamkajšnji krajanji pri Lipi na Krasu.

Odkritje bo v sklopu občinskega praznika občine Nova Gorica v nedeljo, 15. septembra 1985, ob 13. uri.

Obvestila

Odbor skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec, Ljubljana, Vrtača 11, obvešča vse borce te brigade: 1. Obletnica ustanovitve brigade

Večje proslave na dan ustanovitve brigade 4. septembra letos ne bo. Počastitev spomina na ta pomemben dogodek bo vključena v program slovesnosti občinskega praznika občine Trebnje.

Dne 4. 9. se bodo zbrali ob 18. uri na Trebelnem pri spomeniku Gubčeve brigade mladinci ter delegacije borcev Gubčeve brigade, JLA, občine Trebnje in druge. Vabimo tudi borce iz bližnjih krajev, ki si lahko sami preskrbijo prevoz. Ob tej priložnosti

bo polaganje vencev k spomeniku, otvoritev spominske sobe Gubčeve brigade v brunarici ter razgovor borcev z mladino in zabava ob tabornem ognju.

2. Slovesnosti ob občinskem prazniku in srečanje borcev Gubčeve brigade.

Dne 7. 9. ob 14. uri bo v Mokronogu osrednja proslava praznika občine Trebnje, po slovesnosti pa bo srečanje borcev Gubčeve brigade. Vabimo vse borce naše brigade, da se udeležijo teh prireditev.

Posebne prevoza ne moremo organizirati, zato je možen prevoz le z rednimi prometnimi zvezami ali s svojim avtomobilom. Vlak odpelje iz Ljubljane ob 10.45 in vozi do Bistrice okoli dve uri, zadnji vlak proti Ljubljani pa odpelje iz Bistrice ob 20.30.

Za prihod v Mokronog in odhod iz Mokronoga bo k navedenim vlakom vozil avtobus.

Tajnik:

Jože Černe

★

Območni odbor borcev 12. SNOUB Ljubljanske obvešča vse borce te brigade, ki živijo na območju ljubljanskih občin. Vrhnike, Logatca in Cerknice, da bo tovariško srečanje v soboto, 7. septembra 1985, ob 14. uri v Mokronogu. To srečanje je v okviru proslave občinskega praznika občine Trebnje, kjer imamo svoj domicil in je le-ta tudi pokroviteljica našega srečanja. Vlaki peljejo iz Ljubljane po običajnem voznem redu, v Trebnjem je prestop na vlak, ki vozi proti Sevnici. Posebnih vabil ne bo.

To tovariško srečanje bo v počastitev 42-letnice ustanovitve brigade in 40-letnice osvobodilne fronte naše domovine.

Območni odbor borcev
12. SNOUB Ljubljanske

★

Obveščamo borce Levstikove in Ljubljanske brigade, da bo 14. septembra 1985 odkritje spominskega obeležja borcem, ki so padli v nemški ofenzivi 1943. leta v bojih, ki sta jih bojevali Levstikova in del Ljubljanske brigade na Krimu. Se posebej vabimo vse borce, ki so se udeležili teh bojev. Borci Levstikove brigade bodo imeli ob tej priložnosti tudi svoj redni zbor, zato je zaželeno, da se udeležijo zbora v čimvečjem številu.

Vabimo tudi nekdanje terenske odbore, aktiviste OF, in prebivalstvo okoliških krajev, ki so z nami preživljali te težke dneve. Želimo, da se srečanja udeleži tudi čim več mladine.

Spominsko obeležje je postavljeno ob cesti, ki vodi z Rakitne v Gornji Ig.

Odkritje spominskega obeležja s kulturnim programom bo ob 11. uri, zbor borcev Levstikove brigade pa ob 10. uri. Organiziran bo poseben prevoz borcev z odhodom avtobusov s Trga osvoboditve v Ljubljani (izpred Univerze) 14. 9. 1985 ob 8.30.

Posebnih vabil ne bomo pošiljali.

Odbor skupnosti borcev
8. SNOUB Frana Levstika

★

Loški muzej Škofja Loka obvešča, da so zbirke odprte takole: torek, sredo, četrtek in nedelja od 9. do 14. ure, petek in sobota od 9. do 13. ure in 14. do 18. ure, v ponedeljek zaprto!

V galeriji na Loškem gradu je na ogled razstava akademskega slikarja Miloša Lavrenčiča. Razstava bo odprta do 30. 8. 1985.

★

Sekcija za rekreacijo ŠD Kokrica bo tudi letos v septembru priredila že tradicionalni tek po Udin borštu. Tek posvečamo v spomin dvodnevnemu boju borcev 2. bataljona Kokrškega odreda v Udin borštu in enega najbolj tragičnih dogodkov tega odreda naploh. V tem dvodnevnem boju 13. in 14. septembra 1942 v Udin borštu je padlo 24 borcev, 33 je bilo ujetih, samo šestim pa se je uspelo rešiti. Letošnji tek bo prav na dan te bitke, steza pa poteka mimo spomenikov v Udin borštu in vodi večinoma po mehkih stezah v osrčju gozda.

Tek po Udin borštu je tudi uvodna preiskunja zmogljivosti oziroma eden prvih testov poletnih aktivnosti za vse rekreative tekače, ki se že pripravljajo na jesenske tekaške prireditve. Udeleženci množičnih tekov na smučeh, ki imajo predvsem rekreativni namen, pa bodo tek lahko izrabili kot skupno organizirano vadbo. Start in cilj teka bosta v soboto, 14. septembra 1985, pred zgradbo osnovne šole na Kokrici, kjer se na dan prireditve tekmovalci lahko prijavijo že od 14. ure naprej. Prvi start bo ob 16. uri.

Tekmovanje bo potekalo v trinajstih kategorijah. Vojaški v vojaški uniformi bodo tekli 2 km. Pionirji in pionirke se bodo pomerili na 2 km oziroma 4 km dolgi stezi, ženske na 7 km, moški pa na 13 km.

ŠD Kokrica
Sekcija za rekreacijo

★

Svet krajevne skupnosti in družbenopolitične organizacije Lokve, občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica vabijo borce, aktiviste in sorodnike na odkritje spominskega obeležja 19 talcem slovenske in italijanske narodnosti, ki so bili pripeljani iz goriških zaporov in ustreljeni 4. 4. 1945.

Odkritje spominskega obeležja bo 8. 9. 1985 ob 15. uri na Poncali–Lokve.

Pripravljalni odbor

Zahvala

Iskrena hvala vsem, ki so mi čestitali k prejemu nagrade vstaje slovenskega naroda za leto 1985 in plakete ZZB NOV Jugoslavije.

Velimir Kraševac-Igor

Nашa temeljna naloga mora biti danes v tem, da se odpremo prihodnosti... da se ne samo ohranimo in nadaljujemo, kar smo v preteklosti dosegli in izboljšali, temveč da se kljub krizi, v kateri smo danes, povzpemo na novo, višjo raven civilizacije in kulture... da se pogumno spopadamo z ovirami, ki jih prinaša prihodnost...

(citat iz zadnjega odstavka Majerjevega uvodnega referata na junijski seji slovenskega centralnega komiteja o kulturi)

In spet: Kako k dejanjem?

Ena izmed bolečih točk naše z voljo in spoznanji prižete družbene prakse je zlasti v tem, da se preradi oklepamo besed, pred dejanji pa nam zastaja korak. Vse prevečkrat in že kar praviloma se nam dogaja, da na besede, prepojene s spoznanji, že kar naslednjega dne, potem ko so bile izgovorjene, spet pozabimo.

Mar ni enaka usoda doletela tudi besed, ki smo jih v letošnjem juniju s pozornostjo in zadoščenjem prisluhnili ob veliki seji slovenskega centralnega komiteja na temo Sodobna kulturna politika.

Seja je že zdavnaj mimo – in videti je nekaj nenavadno, da se je znova spomnimo po preteku dolgih dveh mesecev: kdo poreče celo, da jo »vlečemo iz arhiva«. A prav to je tisto, kar nas žene k vnovičnemu branju povedanega na tej seji, od katere si kljub vsemu obetamo, da bi sprožila nova ravnanja v našem kajkrat zanemarjenem duhovnem in kulturnem življenju.

Na kratko poskusimo – znova, s premislekom – izluščiti, kaj so udeleženci seje temeljnega in obvezujočega povedali o delu, ki nas čaka, če se hočemo povzpeli »na mnogo višjo stopnjo strokovne in splošne izobrazbe od dosedanje ter v tem okviru tudi mnogo višje kulturne ravni delovnega človeka, posebej še samoupravljalca, saj mora odločati o celi vrsti vprašanj, ki so bila v preteklosti pridržana vladajočim razredom« (kot je temeljno misel svojega referata formuliral Boris Majer). Ta temeljna misel je korenito moramo spremeniti svoj dosednji odnos do kulture.

Berimo torej znova, kaj nam povedo spoznanja, in jih premislimo.

Boris Majer:

»Izvati intelektualno eksplozijo v vseh porah in celicah našega družbenopolitičnega življenja ter usmeriti njeno energijo v premagovanje vsakršne zaostalosti, primitivizma kulturniškega in drugega vrličkarstva, tehnološke kulturne gluhe – to naj postane geslo, vsebina in cilj kulturne politike zveze komunistov in vseh naprednih socialističnih sil naše družbe v današnjem času.«

Josip Košuta:

»Naši ljudje danes svobodnejše kot kdajkoli v preteklosti razmišljajo in neposredno izražajo svoja stališča, bodisi javno ali zasebno. Lahko rečemo, da gre za manifestacijo prebujenega množičnega samoupravnega sistema delovnih ljudi, vendar ostaja ta plima še vedno pred vrati organiziranega zanimanja družbenopolitičnih organizacij. Zveza komunistov se mora tankočutno od-

zvati na ta interes in ga uveljaviti kot novo družbeno energijo samoupravnih odnosov.«

Franc Šetinc:

»Kultura dela ne pomeni samo delovne zavesti, temveč tudi humanizacijo proizvodnega procesa in delovnega okolja, ki lahko odločilno vpliva na razvijanje ustvarjalnosti. Razvoj sleherne delovne organizacije zadržuje dela moramo pojmovati kot razvoj kulturnega okolja, ki ga delavci občutijo kot proces svoje človeške samopotrditve.«

Ivan Potrč:

»Nikamor ne pridemo z vprašanjem, kje naj bi se nehala kultura in kje naj bi se začela politika. Kultura in politika morata biti vedno eno – gre za prežetost s človeškimi odnosi. Za kulturo gre za resnično, za ljudsko kulturo, ki ji bodi posvečena naša prva misel in skrb – za globoke kulturne človeške odnose. Kultura je bila tista, ki je terjala drugačno in bolj pravično družbo in jo terja tudi danes.«

Janez Vipotnik:

»V osnovni biti naše socialistične družbe je nenehen napor za višjo raven kulturnih potreb delovnega človeka, kot tudi v pravicah, da so mu kulturne vrednote dostopne in da hkrati sam kot osebek vpliva na razvoj svojega kulturnega okolja. Takšna zasnova temelji na dejstvu, da je kultura dejavnih napredka in da je ni mogoče uspešno razvijati, če ni ustreznega demokratičnega ozračja...«

Posebej želim opozoriti na odkrivanje talentov in na njihovo usmerjanje. Ne gre le za prihodnje kulturne ustvarjalce, marveč za talente nasploh. Da bo moč, da bo skrita energija, ki lebdi v njih, prišla do izraza. Če kaj, mora to skrb imeti partija v svojih rokah in vzgojitelji posebej, da pomagajo nadarjenim uresničevanje njihove ustvarjalne sile v dobro ljudstva. Razvijanja ustvarjalnih potencialov mladih gre posvečati vsestransko več pozornosti. Potrebno je več zupanja v mlade.«

Matjaž Kmecl:

»Okornost, počasnost in neučinkovitost so neljubi otroci, ki jih je porodilo naše samoupravljalno pretiravanje. Danes pa potrebujemo, bolj kot kdaj, vizije: da se presežemo, se usmerimo iz preteklosti, iz skrbi polne sedanosti v prihodnost. Zato je temeljna družbena naloga, da s polnim plinom poženemo naš razvoj v to smer, v dinamično, iščočo, odprto, novatorsko, moderno skupnost. Za vsako ceno moramo pogledati čimdlje nad nizko obzorje trenutnih eksistenčnih problemov.«

Ciril Zlobec:

»Družbena kriza je velika, torej je treba v kulturi storiti nekaj velikega, odločilnega – in to nemudoma. Kaj storiti? Ali je sploh mogoče v kulturi kaj takšnega, kar bi imelo družbeno težo, nekaj, kar naj bi vplivalo na družbo?«

Nekaj znamenj je, ki kažejo, da je oblikovanje takšne zavesti danes možno. Morda zaradi občutka, da je v naši vsesplošni krizi treba aktivirati sleherno možnost, torej

Kako spreminjajočo se zavest prenesti v prakso

tudi možnost kulturne spodbude.

V razpravi pred plenumom je bilo na vseh ravneh ugotovljeno, da bi morali kulturo tudi materialno bolj podpreti. Čeprav se s tem v celoti strinjamo, menim, da to ni dovolj. Ni dovolj, če v naši svobodni menjavi dela, ki ni niti svobodna niti menjava dela, ampak že skoraj nevarnost za getizacijo kulturne, povečamo za kako desetinko odstotka sredstva, namenjena kulturi, izobraževanju, znanosti, pa tudi zdravstvu in pokojninskim fondom, skratka, vsemu sistemu, od česar je odvisno človekovo dostojanstvo ali njegovo ponižanje. Ustvarjati je treba pogoje za razpoloženje, da bo kultura spet resnična delavska sila in eden od razlogov za večje duhovne uravnovešenosti posameznika, naroda in družbe. Smo zmožni doseči ta premik.«

Marjan Orožen:

»Kaj in koliko lahko storimo za to, da bi se močneje razvijala tista kultura, ki dviga množice duhovno, razvija samupravno zavest in delovno ustvarjalnost? Ali smo storili vse potrebno in možno, da bi došli, da kultura ni le poraba, ampak bistveni pogoj za ustvarjanje nove vrednote, za intelektualizacijo celotnega delavskega razreda? Znana je resnica, da je človek toliko svo-

bodnejši, kolikor bolj je vključen v vse temeljne družbene procese in odločanja kot subjekt. Subjekt pa je oziroma bo toliko, kolikor bolj temeljito pozna zadeve, o katerih mu je odločati. Te odgovornosti se večina naših delovnih ljudi krepko zaveda.«

Tone Partljič:

»Veliko, tako rekoč vse delo je zdaj, po mojem mnenju, na nas kulturnih ustvarjalcih samih, ki niti nismo vajeni, da bi res prevzeli usodo v svoje roke. Toda kulturno politiko ustvarjamo vsak dan vsi mi. Njena perspektiva je v večji družbeni pomoči, resnični samoupravni organiziranosti in ne v inflaciji samoupravnih teles.«

Franc Šali:

»Ne materialna ali ideološka politična moč nekega si-

postalo dejavno, duhovno tkivo človeštva, ki vsakogar, ki si želi in se je pripravljen tudi bojevati za to, da bi bilo jutri življenje vendarle bolj človeško, kakor pa je danes.«

Tomo Martelanc:

»Nemara je prav, če si priključimo v spomin, da je KP Slovenije že v samih začetkih svojega razvoja posvečala kulturi pomembno vlogo v uresničevanju revolucionarne akcije. To posebej velja še za prelomne trenutke slovenskega naroda, ko je bil boj za obstoj tudi boj za slovenski narod in za njegovo kulturo. Zato nemara le preseneča dejstvo, da v zadnjem času ZK posveča premalo pozornosti kulturnim problemom današnjega dne. Od ZK pričakujemo, da bo ponudila vizionarski vidik kulture v prihodnosti slovenskega naroda. Pričakujemo kažipote razvoja slovenskega kulturnega življenja v času, ki prihaja.«

Vlado Janžič:

»Skrbeti za razvoj naroda, pomeni skrbeti za vsakdanji kruh, toda pomeni tudi predvidevati spremembe in smeri razvoja sodobnega sveta. Zato mora biti zveza komunistov organizator vseh intelektualnih sil našega naroda, vseh gospodarskih in znanstvenih ter kulturnih subjektov, da se v prihodnosti ne bomo ponovno znašli na ravni majhnega zaostalega naroda. Prodori na vseh področjih človeškega ustvarjanja lahko dajejo garancijo slovenskemu narodu, da se ne bo bal za svojo prihodnost, pač pa bo stal ob boku najnaprednejših teženj visoko omikanih narodov.«

Jože Osterman:

»Načela slovenske socialistične kulturne politike, kot jih je pred dobrim desetletjem utemeljil Beno Župančič, jemljemo komunisti kot eno pglavitnih osnov našega nadaljnjega dela. Vendar pa je v tem desetletju postalo očitno, da je vizija osvojenega dela, čigar najznamenitejši sestavini sta viso-

ka ustvarjalnost in človeška kultura, oddaljeni cilj, ki definira le najsplošnejše značilnosti nekega bodočega stanja, ne pa poti, ki vodijo do njega. Priznati pa velja, da je sedanja gospodarska kriza plemenita duhovna izročila preteklosti v precejšnji meri razkrojila.«

Ivan Godec:

»Kulturno življenje še ni postalo sestavni del dela in življenja občanov. Čemu tako črne ugotovitve, ko vendar pevci pojo, dramske skupine igrajo, knjižnice posojajo knjige, v kinu predvajajo filme, šolarji po svojih močeh prispevajo k vsebini kulturnega življenja. Resna zagata je v tem, da samoupravne interesne skupnosti ne delujejo tako, da bi vse te dejavnosti postale sestavni del našega vsakdana. Kaj storiti? Menim, da bi moral vsak komunist premisliti, ali je storil dovolj za naš kulturni vsakdan. Kje so še rezerve v naših prizadevanjih. Definirali smo kulturo v najširšem pomenu besede kot način življenja. Opredelili smo, da je delo kot temeljito kulturno dejanje (in to ustvarjalno, inovativno, inventivno, proizvodno in upravljalno delo) sestavni del kulture. S tem želimo uveljaviti v naši družbeni praksi kulturo v najširšem smislu tudi kot proizvodno silo. Poudarili smo zlasti pomen znanja, tehnologije, kadrov, vzgoje itd. Na vsa ta področja moramo vnesti novega duha. Gre pravzaprav za novo formulacijo naših gledanj na delavski razred. Gre za tako imenovani proces intelektualizacije delavskega razreda. Mislim, da je najpomembnejše, kako bomo spreminjajočo zavest o pomenu kulture in kulture ustvarjalnosti v najširšem smislu prenašali v prakso.

V bitko za novo kakovost našega življenja in dela moramo iti ofenzivno, na vseh področjih, to ne velja samo za področje kulture... Smo na prelomnici razvoja in ta prehod ni mogoč brez zavestne idejne in politične akcije vseh organiziranih subjektivnih sil.«

Evropsko leto glasbe 1985

Evropski parlament je predlagal, Evropski svet in Evropska gospodarska skupnost pa sta letošnje leto razglasila za »evropsko leto glasbe«. Neposredni povod: tri 300-letnice rojstev velikih skladateljev – Johanna Sebastiana Bacha, Georga Fredricha Händla in Domenica Scarlattija.

Vendar te obletnice niso edini vzrok in ne edini namen. Cilji evropskega leta glasbe 85 so varstvo, uporaba in bogatitev celokupne glasbene dediščine ob vsem, kar se sodi zraven.

V akcijo je vključenih 24 evropskih držav – pa še Japonska, Kanada in Združene države Amerike. Sodelujejo pa seveda še številne vladne in nevladne organizacije in asociacije, kot so UNESCO, OECD, Evropsko združenje za televizijo, Evropski radio – difuzna služba, Evropske unije Glasbenih šol, mednarodne federacije glasbene mladine – 46 po številu.

Jugoslavija se je v akcijo vključila, čeprav ni članica Evropskega sveta in Evropske gospodarske skupnosti, sodeluje pa z vrsto mednarodnih združenj in organizacij. V ta namen je ustanovila poseben koordinacijski odbor, ki je skupni evropski program obogatil še z našimi, jugoslovanskimi glasbenimi obletnicami, dogodki in posebnostmi. Evropsko leto glasbe je torej izjemna priložnost za meddržavno izmenjavo glasbenih dosežkov, pri čemer si tudi mi poleg številnih gostovanj tujih glasbenikov pri nas obetamo mnogo uspešnih poti naših umetnikov na tuje.

V okviru programa evropskega leta glasbe na naših tleh so se že ali pa se še bodo vrstili pomembni dogodki, kot so: simpozij v skladateljskih sintezah v 80. letih, mednarodni simpozij folkloristov, finale mednarodnega tekmovanja Glasbene mladine v Beogradu, mednarodni simpozij o Jakobu Gallusu in njegovem času (oktobra v Ljubljani), znan-

stveno srečanje na temo Glasba v relaciji z drugimi umetnostmi, vrste velikih koncertov in festivalov in še cel niz dogodkov, ki zaznamujejo našo vseskozi dinamično glasbeno ustvarjalnost in poustvarjalnost.

Moj brat iz Roža in Podjune, Zile

Kadar mami rečeš mama, je tvoja govorica – moja atej je ata moj – in tvoji. Za sestro in za brata, za mleko, kruh, za sonce in svobodo, za vse enake so besede najine. Le mejni kamen je med nama, moj brat iz Roža in Podjune, Zile.

Ko v toplem vrtu domovine beseda moja raste, cvete, klije, pod mrzlo streho tvoje domačije ji plaho sveti drobni plamen. Vendar enake zvezde petokrake so dede najine vodile, ni jih ustvil mejni kamen, moj brat iz Roža in Podjune, Zile.

Dokler bo mama – mama dokler bo atej – ata si bova brata, bom tudi zate čuval svojo govorico ob moji svojo boš prižigal plamenico, ob mojem soncu – tvoje se ogreje, saj ni je meje, za pesem in ljubezen in za naju, moj brat iz Roža in Podjune, Zile.

Nada Kranjc

Obisk partizanske domačije

Člani krožka za obujanje tradicij NOB skupaj z mentorico tov. Pozničevo smo se odločili, da obiščemo partizansko domačijo, ki nam jo je svetoval zunanji sodelavec Vinko Kramar. Kljub deževnemu vremenu smo se odpravili iz Kisovca v vas Zavine. Naš cilj je bila kmetija Celestina, ali kakor se po domače pravi pri hiši – kmetija pri Mikšu. Tu že vrsto let kmetujejo Viki in Francka s pomočjo mlajšega sina. Danes je kmetija takšna kot so kmetije nasploh. Leži na hribčku, tako da jo vidiš že od daleč. Stara hiša, zraven shramba, v kateri je električni mlin. Spodaj pod hišo je lepo urejen novi hlev, zraven pa kozolec. Pozoren postaneš, ko vidiš star čebelnjak, lepo negovano sadno drevje in vinsko trto. Ta navidez povsem običajna kmetija je odigrala pomembno vlogo med narodnoosvobodilno vojno.

Na kmetiji je takrat gospodaril oče, sin Viki pa mu je pomagal. Viki Celestina je danes star 73 let in se dogodkov med vojno zelo dobro spominja. Pogovarjali smo se z njim, pri pogovoru pa sta nam pomagala tov. Vinko Kramar-Krištof in tov. Leon Potokar, oba člana OK ZZB NOV.

Iz Zagorja je hodil na kmetijo ata Pečar kovat konje, večkrat pa je prišla tudi njegova žena. Njena naloga je bila, da ugotovi, če so tu zanesljivi ljudje, oziroma če so pripravljeni pomagati partizanom.

Družina Celestina se je vključila v delo OF. K njim so prihajali aktivisti OF iz Zagorja. Večkrat je sem prišla tudi tov. Tončka Čec iz Trbovelj.

Ze leta 1941 se je blizu kmetije zadrževal prvi partizan Hinko Boštihar. Domači so mu pomagali s hrano. Pozneje je prišla večja skupina partizanov; bilo jih je

šest ali sedem. Domači so jih nahranili s kruhom.

Se istega leta se je v bližini kmetije zdravil ranjeni partizan. Celestina ga ni nikoli videl. Nosil mu je le hrano na dogovorjeno mesto.

Dobro se spominja dogodka, ko je nekoč nesel hrano partizanom in spotoma srečal žensko, ki je nabirala gobe. Nenadoma se je pojavil v bližini divji prašič. Ženska se je tako prestrašila, da je glasno zavpila, stekla, se spotaknila in padla. Tudi sam jo je ucvrl, kolikor so ga nesle noge.

V bližini Camberka je bila partizanska bolnišnica. Družina Celestina je borem pomagala s hrano, ki jo je oče nosil na dogovorjeno mesto. Dobro stike pa so imeli tudi s trgovino na Lokah, kjer je delala mlada trgovka Cveta Jerin. Bila je v sorodu z lastnico trgovine Mrnuhovo. Večkrat je prišla na Celestinovo kmetijo in prinašala iz trgovine najrazličnejšo pomoč: hrano, zlasti moko in drug material za partizansko bolnišnico. Njeno delo je bilo zelo nevarno, vendar se je izkazala kot prizadevna, iznajdljiva in neustrašna aktivistka.

Pozneje se je morala zaradi preteče nevarnosti, da jo aretirajo, umakniti na Kozjansko. Tam pa je postala sekretarka SKOJ. Leta 1944 je v boju padla.

Blizu Gamberka so imeli partizani svoje taborišče. Tov. Leon Potokar je velikokrat kot aktivist prihajal v to taborišče in pripovedoval, kako so nekoč naša dekleta, ki so delala v Zagorju v nemški tovarni vojaških oblek, šle na izlet mimo Gamberka, skupaj z nemškimi predelavkami. Partizani so mislili, da vohunijo za njimi, zato so celo skupino ujeli. Naša dekleta so takoj izpustili, predelavke pa so pridržali do jutra.

Naša dekleta so iz tovarne skrivaj prinašala blago za obleke, platno za pelerine in sukanec, kar vse se je takrat med vojno zelo težko dobilo. Tudi te delavke je vodila tov. Cvetka, ki je bila sploh zelo aktivna in je imela poleg teh deklet organiziranih še celo vrsto drugih žena in deklet, ki so prinašale zbrani material na Celestinovo kmetijo, od tod dalje pa so ga terenci odnašali partizanskim enotam. Dekleta so prinašala tudi pošto in partizanske časopise.

Na kmetiji, oziroma kozolcu se je nekaj časa zadrževal tudi znani zagorski aktivist tov. Feliks Pečar-Mijo. Ostal je tri tedne. Domači so mu skrivaj nosili hrano.

Pri Celestinovih je bila tudi skrita javka. Tu so poiskali zvezo Zagorjani, ki so hoteli k partizanom, n. pr. Medved Branko, Simončič Dominik in drugi. V bližini hiše je bil tudi sedež okrajnega komiteja partije in pokrajinskega komiteja za Zagorje.

Nihče od sosedov ni vedel, kakšno delo opravlja ta domačija za partizane, pa tudi med seboj se o tem niso dosti pogovarjali. Veljalo je načelo: »Cesar ne veš, ne moreš povedati ali izdati!« Ko so Celestinovega očeta aretirali in mučili v trboveljskih zaporih, ni ničesar izdal. Na koncu je samo rekel, da je nekomu pomagal s hrano, dal mu je nekaj krompirjev in kašo, drugega pa nič.

Tov. Leon Potokar se dobro spominja dogodka, ko sta neke spomladi v začetku vojne šla z Vero Šlandrovo-Lojzko proti Celestinovi kmetiji. V tistem trenutku pa sta v bližini zagledala vse črno Nemcev. Imeli so hajko. Hitro sta se sklonila in vrgla na tla pod neko slivo. Nemci pa so tekali vseprek v njuni neposredni bližini. Spominja se, da se jima je

nek nemški vojak celo opravičil, misleč, da sta domačina.

Ščasoma je življenje na Celestinovi domačiji postalo zelo nevarno zaradi izdajalcev. Izdana je bila Tinčkova domačija – pri Odlazkovih nad Izlakami. Izdal jih je Jelen in Nemci so prišli prav v trenutku, ko so bili v hiši partizani Polde Knez – sekretar, Vera Šlandrova-Lojzka, Franc Kralj-Cink in Franc Višnar. Uspelo jim je uiti, gospodar Odlazek pa je mrtev obležal pred hišo. Naslednji dan so ujeli še ranjenega Kneza, ki je pozneje pomagal Nemcem in tako postal izdajalec. Drugih partizanov niso dobili.

Knez je Nemcem izdal veliko podatkov o simpatizerjih narodnoosvobodilnega gibanja v teh krajih. Nemci so se znašli nad ljudmi, jih zapirali, pretepali in mnoge odgnali v taborišča. Prizadeta je bila tudi domačija Celestina. Sin Viki je bil aretiran in predlagan za ustrelitev. Po srečnem naključju ga niso ustrelili, pač pa so ga odpeljali v taborišče Dachau. Tu je bil vse do aprila 1945. leta. Številnih dogodkov v taborišču se še živo spominja. Pravi pa, da se mu danes zdi skoraj neverjetno, kako je sploh lahko preživel vse grozote taborišča in se živ vrnil domov. Doma ga ob prihodu niso spoznali, tako je bil shujšan in spremenjen, mati pa je že nosila črno ruto, misleč, da je njen sin mrtev.

Celestinovim smo se zahvalili, ker so nas gostoljubno sprejeli in se pogovarjali z nami, prav tako pa tudi obe ma tovarišema. Potokarju in Kramarju, ki ogromno vesta o osvobodilnem gibanju v naši občini in vsakokrat, ko izide glasilo SZDL Zagorje ob Savi – Občinski obveščevalec, z zanimanjem prebiramo njegove odlomke iz prispevkov za zgodovino NOB občine Zagorje.

Učenci krožka za obujanje tradicij NOB mentorica: Pavla Poznič

Šolski zvonec zopet kliče

Novo šolsko leto je pred nami in z njim vse tisto, kar prinaša: znano in neznan. Dragi mladi prijatelji, spet boste skupaj tekali po istih šolskih hodnikih, skupaj poslušali učitelje, listali po učbenikih, risali, pisali, se učili, zblíževale vas bodo stene iste učilnice, isti problemi, s katerimi se boste srečevali, podobne želje in zanimanja, enaka starost, toda – vse to za razred višje. Se vam ne zdi, da ste za leto starejši? Meni se je vedno tako zdelo ob začetku novega šolskega leta, kakor da bi rojstni dan šele takrat dobil svoj pravi pomen, čeprav je bil že dolgo za menoj.

Moram vam priznati, naši mladi dopisniki, da se kot urednica mladinskega kotička v TV-15 že prav veselim novega šolskega leta. Kar vidim, kako so se sedaj nekateri od vas namrdnili, češ, ti že lahko, ko pa ne hodiš več v šolo!« Pravzaprav hodim, čeprav le na obiske k vam, toda vedno se kaj novega naučim. Zakaj so mi postale odveč počitnice? Zato, dragi dopisniki, ker je v mojem uredniškem predalu

že prava suša. Vaši dopisi so skopneli, zdaj pa pričakujem nove, polne vsega tistega, kar doživljate ob novem šolskem letu, polne vašega pričakovanja in načrtov. Ob koncu septembra vas čaka pionirska konferenca. Do takrat mora biti vaša pot v novo šolsko leto jasno začrtana, na vseh področjih šolskega pa tudi zunajšolskega življenja in dela.

Skupaj s našimi bralci, večinoma so to borci, pričakujemo, da nas boste sproti obveščali o vsem. In še nekaj: tiste dopisnike, ki veljate v našem uredništvu že za »staro gardo«, bi rada zadolžila, da pripeljeta v naše mlade dopisniške vrste nove sveže moči. Saj veste, kako je to: osmošolci odhajajo in se iz srednjih šol ne oglašajo več. Za njimi ostaja praznina. Zaman si leto za letom prizadevamo, da ne bi bilo tako. Ne, puške res nismo vrgli v koruzo in upamo, da bo vendarle kdo, ki nam bo ostal zvest tudi po osnovni šoli. Večino pa je treba nadomestiti z novimi peresi. Mogoče bodo v začetku težje drsela po papirju, potem pa vedno bolj uglajeno. Tudi če ne bo vedno vse objavljeno, ne obupajte. Prostora imamo malo, preberemo pa vse, in to z zanimanjem, kako mladi rod diha in ustvarja.

Le pogumno v novo šolsko leto! Želim, da bi vam prineslo veliko znanja in uspehov in veliko prijetnih doživetij!

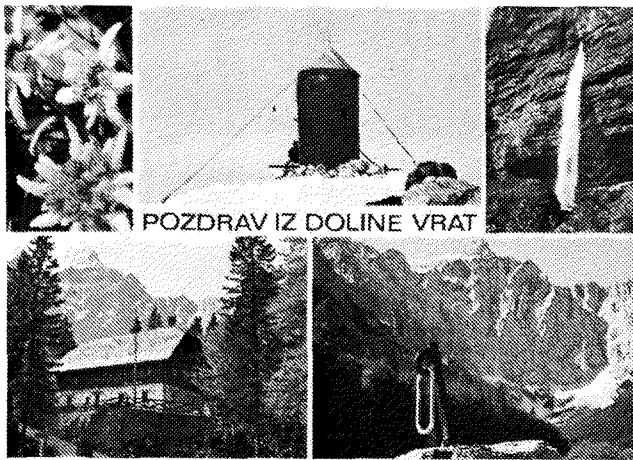
Živa

Lepa je naša domovina

Šla sem na izlet in videla, da je naša domovina zelo lepa in da jo tudi turisti radi obiskujejo. Videla sem travnike in pašnike, na katerih so se pasle pisane krave. V ozadju so bili zeleni gozdovi, ki so varovali naše partizane, na travnikih prečudoviti kozolci, polni zrelega klasja, prelepe gore, ki so se iskriale v soncu...

V vaseh in mestih so ohranjeni spomeniki NOB, za katere skrbimo pionirji in mladinci, sive široke ceste, tovarne, v katerih izdelujejo pridni delavci vse, kar potrebujemo za življenje. Zakaj je tako? Zato, ker je svoboda in mir, ker so vse to zgradile pridne roke delovnega človeka, brigadirja, ker so njive zorale trde kmečke roke, pri mnogih opravilih pa imamo svoj delež tudi pionirji. Mladinske in pionirske delovne brigade so popravile stotine kilometrov cest in železniških prog. Zakaj so to delale? Odgovor je eden: Ker ljubimo svojo domovino!

SERGEJA CVELFER, dop. krožek Stranice

Ni se bala smrti

Irena Celer in Metka Drozg iz 7. a razreda osnovne šole Kerenčičevih Pesnica sta se z Marijo Tuš pogovarjali o njeni partizanski poti.

Kaj ste bili med NOB? Najprej sem bila kurirka. Seveda sem bila že sumljiva, in zato sem odšla s patroljo Lackovega odreda, ki je hodila po Slovenskih goricah. Zvedela sem, da je borka v Lackovem odredu tudi moja šolska prijateljica Lizika Vajngerl-Živka iz Jarenine. Dogovorili smo se, da se do bimo na Duhu, vendar so se tovariši morali umakniti pred Nemci na Kaplo. Nemci so streljali in Živka je padla. Iz Lackovega odreda pa so poslali obveščevalca, kajti mi nismo vedeli, kje se sedaj zadržujejo. Obveščevalec je povedal komandantu patrolje, da je Živka padla.

To me je tako prizadelo, da sem omedlela. Kljub vsemu sem se morala pozneje potolažiti. Od tega trenutka pa mi je postalo vseeno, če ostanem živa ali ne. Nisem se bala smrti in niti si nisem nikoli mislila, da bom ostala živa. Bala pa sem se, če bi me dobil v roke sovražnik. Končno smo le prišli skupaj in bilo nas je že za dve četi.

Kdaj pa so vam dajali partizanska ali ilegla imena?

Ilegalno ima sem dobila doma. Vida so me imenovali. Pri nas je bila postojanka. K nam so vozili novince in jih predajali odredu.

Kateri dogodek vam je

ostal najbolj v spominu?

Mislil, da je zame nepozabno, ko smo odšli v Avstrijo. Na Remšniku smo se največ zadrževali. Nismo vedeli, ali bomo ostali ali šli naprej. Dobili smo ukaz za umik. Zaradi varnosti smo vedno hodili ponoči. Takrat smo hodili celo noč, saj smo odšli na avstrijsko ozemlje, ker so se pri nas začele pripravljati razne akcije.

Odpravili smo se ob devetih uri zvečer. Bila je jesen 1944. V koloni po eden smo hodili vso noč.

V vasi nad Elizvaldom smo se nastanili v vili, ki je bila last nemških oficirjev iz Graza. Seveda takrat niso bili v njej, ostali pa smo le en dan. Zvečer ob dvanajstih uri smo se odpravili naprej in se ustavili v vasi, kjer so bili tudi esesovci. Utaborili smo se, pa ne za dolgo. Izdani smo bili in zjutraj ob peti

uri so nas napadli. Zaradi megle nismo vedeli, kdo nas pravzaprav napada. Ukazano nam je bilo, da ne smemo streljati, ampak se moramo umakniti. Ob umiku sem pogrešala dva borca, moja domačina. Zvedela sem, da sta padla. To sta bila Tone Kerenčič-Hotimir in Pavel Plohel-Dušan. Strašen udarec zame. Hotimir je bil komandant tretjega bataljona, medtem ko je bil Dušan komisar.

Približno smo vedeli, kam so se esesovci umaknili. Po ukazu komandanta Murata smo odšli za njimi. Prispeli smo do lesenih barak, kjer pa ni bilo nikogar, zato smo nadaljevali pot. Ujeli smo le priletnega esesovca, ki je jokal in je bil po obrazu namazan s črno barvo. Bal se je, saj so jih učili, da partizani mučimo ujetnike. Pa se nam je smilil in vzeli smo ga s

seboj. Kmalu smo se razumeli in se z njim pogovarjali nemško.

Iz Avstrije smo se vrnili na Pohorje, kjer smo imeli postojanke. S seboj smo pripeljali dva ujetnika. Bili pa smo zelo nepredvidni. Ujetnika sta ukradla brzostrelki in pobegnili.

Ali ste bili kdaj ranjeni?

Ne, nisem bila, pač pa sem zbolela zaradi hrane in načina prehranjevanja. Morala sem k neki družini na zdravljenje.

Ali ste izvajali kakšne akcije?

Ob Fali na Dravi je bila Potočnikova žaga, v njej pa trgovina. Izpraznili smo trgovino in hrano odpeljali z vozovi. Bili smo zelo nepredvidni. Kar podnevi smo šli na Urban. Tam smo hrano skrili in se hoteli odpočiti. Toda za nami so prišli Nemci. Obkolili so nas. Bojevali

smo se in dva naša sta bila ranjena. Začeli smo se umikati. Ranjenca sem obvezala in preskrbeli smo zanju nosisila. Nekateri so ostali na položajih, medtem ko smo se mi umikali. Med umikom pa sem se izgubila in prišla do nemških položajev. Potem se tekla, kolikor so me noge nesle in nazadnje le prišla do Lackov odred. Ranjenca so morali pustiti in bežati. Bilo mi je zelo hudo. Pozneje smo zaslišali slovensko govorico in kričanje. Eden od ranjencev je zbežal pred belogardisti, drugega pa so dobili in ga mučili dokler ni umrl.

Ko sva odhajali, sva na spominski plošči na hiši prebrali: »V tej hiši je bila med NOB postojanka OF in Lackovega odreda.«

IRENA CELCER in METKA DROZG
OŠ Kerenčičevih Pesnica

Uspela akcija »triglavskih komunalcev«

Tradicija, ki že dobiva prve posnemalce

Sreda, 21. avgusta, v zgodnjih jutranjih urah na ljubljanski železniški postaji. Tu se je zbralo sto planincev iz skoraj vse Slovenije, ki so nestrpno pričakovali odhod proti Mojstrani in Pokljuki. Letos je že desetič po vrsti revija Antena organizirala svojevrsten pohod na triglavske strmine, udeleženci teh akcij pa so najbolj vneti planinci in tudi ljubitelji ali bolje rečeno varuhi narave. Ko so v Anteni objavili razpis za letošnji »pohod triglavskih smetarjev«, se je prijavilo več kot 500 kandidatov. Toda žreb je določil le sto srečnežev, ki so se akcije lahko udeležili.

Pred odhodom je vsak prejel nekaj hrane, osvežilnih pijač, Antenino majico in klobuk in z veliko dobre volje je karavana stotih krenila na pohod. Te akcije smo se letos udeležili prvič, ven-

ce, dobra polovica skupine pa večje vrečke za smeti. Prav pobiranje smeti in odpadkov je bil pravi namen akcije.

Bolj ko smo se vzpenjali proti Vodnikovu koči, vse

Triglav moj dom so kmalu zamenjale kletvice in jeza, čudni občutki s priokusom grenkobe in tesnobe. Še vrh Triglava z Aljaževim stolpom vred bi se zjokal! Čeprav je bil stolp zaklenjen, je bil poln različnih odpadkov, tudi žensko spodnje perilo smo našli. Smeti in odpadke, ki smo jih pobrali do Kredarice, smo pustili tam, da jih potem spravijo v dolino, nove vreče pa smo do prve planinske kočice spet napolnili.

Aleksander Lucu, glavni in odgovorni urednik Ante-

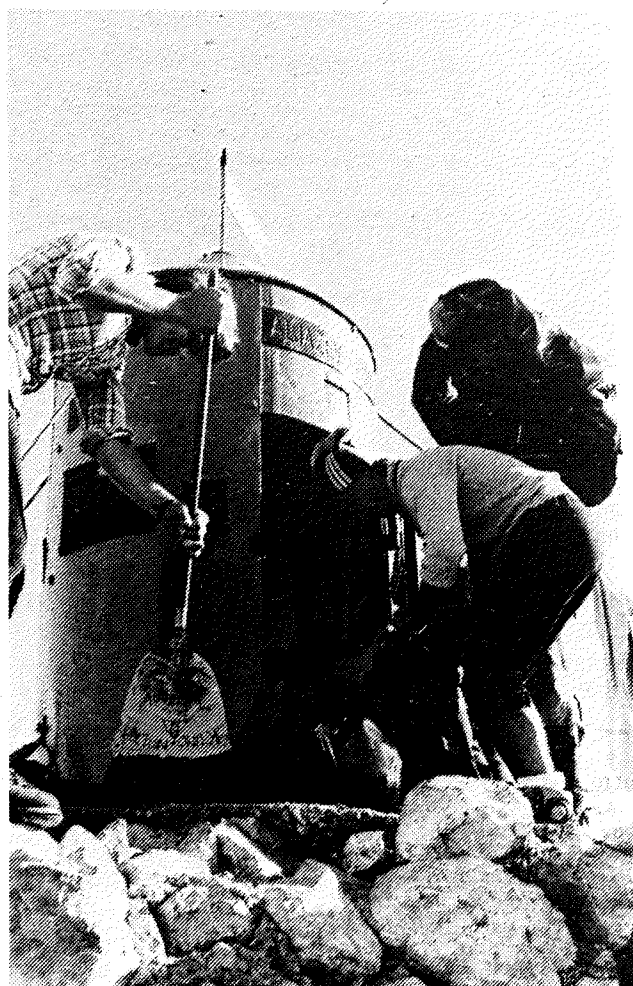
ce v planinskih društvih. Odpadki s kamniških planin že romajo v dolino. Pred desetimi leti, ko smo začeli akcijo, je bilo na vrhu Triglava obupno. Razmere se počasi izboljšujejo, zato smo deležni prijetnih pozornosti mnogih planincev, izletnikov in javnosti nasploh!«

Devetdesetletni Rudi Povše je že 9 let oskrbnik doma na Kredarici. Doma je iz Trebnjega na Dolenjskem.

Je član ZB, med NOB pa je bil v Kamniško-zasavskem odredu. Ko se je leta 1975 upokojil, je začel kot oskrbnik doma na Kališču pod Storžičem. »Rad imam to delo, čeprav je naporno. Tu moraš biti gostinec, delavec, računovodja in še kaj. Planinci in izletniki so zadovoljni z vsem, vendar bi pograjal njihov odnos do narave. Ne morem razumeti, kako morejo biti tako brezbrizni do narave. Je tako težko spraviti smeti v vrečko in jih odložiti tam, kamor sodijo?

Vam planincem, organizatorjem Antene in članom Gorske straže pohvale in čestitke za vaš trud in prizadevanja, ki se že obrestujejo!«

Franci Novak, delavec PTT, je planincem bolj znan pod imenom Grča. Po svoje

Najhuje je bilo na vrhu Triglava. Aljažev stolp je bil do polovice natlačen z različno navlako.

je bil z nami. S posebno naravo za pobiranje odpadkov in smeti in polnimi vrečami na hrbtu je bil prej podoben tovorni muli kot pa planincu. Takšnega smo videli na Triglavu, na Sedme-

nega Gabita Skvarčo, osebje planinskih domov in že prej našete delovne organizacije. Akcija je odlično uspela. Uspela pa bo še bolj, ko bodo »triglavski smetarji« na mesto pobiranja odpadkov,

Udeleženci Antenine akcije na vrhu Triglava

dar z željo, da se spet pridružimo »triglavskim smetarjem«.

Iz Ljubljane sta odpeljala polna avtobusa razposajenih

bolj smo bili priča brezčutnosti nekaterih izletnikov in planincev, ki jim je skrb za čisto naravo povsem odveč. Ob poteh in postojankah so prava odlagališča smeti. Tu-

ne, ki je tudi eden od pobudnikov te akcije, nam je ob koncu akcije povedal tole: »Po desetih letih, kolikor akcija traja, se mi zdi, da se stanje izboljšuje. Smeti je manj. Planinci in izletniki so končno le začeli dojemati želje in trud nas samih in namen teh akcij. Toda za akcijo potrebujemo precej denarja. Pomagale so nekatere delovne organizacije, tako Fructal, Alpetour, MIP, Presad, Lek in Dinos. Žal pa se letos srečujemo z novim pojavom. Med odpadki je vse več praznih pločevink piva. Prav bi bilo, da bi se tudi

»Triglavski smetarji« so začeli z akcijo že v dolini

planincev in članov Gorske straže, toda kmalu sta se na poti ločila. Ena skupina je začela očiščevalni pohod od Mojstrane prek Vrat proti Kredarici, druga, v kateri smo bili tudi mi, pa s Pokljuke prek Velega polja proti Kredarici. Pred začetkom pohoda je vsak udeleženec dobil plastične rokavi-

di skupina, ki je z akcijo začela v Mojstrani oziroma v Vratih, je bila otovorjena s polnimi vrečami. Star ljudski pregovor »Kjer se osel valja, tam dlako pusti« prav gotovo velja za naš najlepši gorski svet.

Toda pravo presenečenje nas je šele čakalo. Pesem

Oskrbnik doma na Kredarici Rudi Povše

pivovarji vsaj enkrat udeležili akcije!

Do sedaj se je akcij udeležilo okrog 800 planincev. Če upoštevamo, da je število udeležencev omejeno, je odziv na akcijo popolnoma zadovoljiv. Do sedaj smo nabrali za okrog 500 vrečk smeti, to pomeni približno 5 ton. Razveseljivo je, da dobiva akcija že nove posnemal-

Franci Novak, otovorjen kot tovorna mula s polnimi vrečami odpadkov in smeti.

in na lastno pest se je lotil očiščevanja triglavskega narodnega parka. Tudi tokrat

Akcija »triglavskih smetarjev« se je končala v Bohinju.

lahko občudovali lepote gorskih planot. Do tega cilja je le korak, ta je pa: Planinci in izletniki, naravi pustite to, kar ji gre!

Iz družbe »triglavskih smetarjev«: Jože Čurin

Reševalcem nagradnih križank

Na razpis nagradnih križank Iskra in Slovenijales smo prejeli veliko pravih rešitev. Žreb pa je odločil, da prejmejo knjižne nagrade reševalci: **Tončka Hrovat**, Tomšičeva 10, Titovo Velenje, **Milko Kunstelj**, Stošičeva 2, Kranj, **Franc Ponikvar**, Ljubljanska 17, Rakek, **Imer Bici**, Iršičeva 6, Celje, **Franc Opeka**, Ul. prekomorskih brigad 3, Izola in **Franc Maroh**, Panonska 5, Ptuj.

Pravilni rešitvi križank: **Iskra**: Iskra, plaz, sto, Nova Gorica, ars,

dlakar, nogomet, ate, nad, aroma, Ate, ki sarna, al, žarnice, ujna, i, Natalija, ksi, Akaba, es, Lienz, sl, ora, tankred, tuljave, ris, že, aba, tlesk, kal, bok, ala, cink, vžigalnik, Amari, renome, at, rosika, generator, vika in apa.

Slovenijales: Lesna industrija, oktan, asparagus, pletivo, Antiopa, Orani, Anja, IS, Golar, rja, mati, Ali, Alpe, saten, kna, sitari, Mate, korak, rl, rial, Hana, Viktorija, Ig, Aja, satirik, re, terilo, Irena, ra, Oto, lavina, Kanin, ten, Sara, mana, raga, liv, aneksija, Marta in ar.

Triglavske strmine naj bi bile narodni park, toda po odpadkih sodeč je slika vse drugačna

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – **Časopisni svet TV-15 naš tovariš**: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 1.100 din, posamezna številka v prosti prodaji 30 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 4211-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35